

Voorspellers van opvoedingsgedrag: verschillen voor papa en mama?

Een kwantitatief onderzoek naar de verschillen tussen vaders en moeders in Nederland in de ouder-, partner-, kind- en omgevingsfactoren die samenhangen met hun opvoedingsgedrag.

Masterthesis

Jacobien de Graaf

Den Haag, 2 juli 2012

Universiteit Utrecht
Faculteit Sociale Wetenschappen
Master Arbeid, Zorg en Welzijn: beleid en interventie
Eerste supervisor: dr. Marcel Hoogenboom
Tweede supervisor: dr. Barbara Da Roit

Sociaal en Cultureel Planbureau
Onderzoeksgroep Emancipatie, Jeugd & Gezin
Begeleiders: dr. Freek Bucx & dr. Simone de Roos

Voorwoord

Deze masterthesis vormt de afronding van mijn masteropleiding 'Arbeid, Zorg en Welzijn: beleid en interventie' aan de Universiteit Utrecht. De thesis bevat een onderzoek naar de verschillen tussen vaders en moeders in de ouder-, partner-, kind- en omgevingsfactoren die kunnen samenhangen met hun manier van opvoeden. Dit thema was voor mij bij de start van het onderzoek geheel nieuw, maar gedurende het onderzoek kwam de relatie hiervan met de thema's uit de sociale wetenschappen meer naar voren. Ik heb hierdoor de mogelijkheid gekregen om veel te leren en kennis te maken met het uitvoeren van interdisciplinair onderzoek.

Graag wil ik Marcel Hoogenboom bedanken voor de gedetailleerde feedback en de bruikbare tips die hij mij gegeven heeft in het voortraject en tijdens de uitvoering van het onderzoek. In de bijeenkomsten was er altijd genoeg tijd en ruimte om vragen te stellen of punten te behandelen en ook hiervoor wil ik mijn dank uitspreken. Ook wil ik Annelijn, Coen en Resy bedanken voor hun feedback en inzichtgevende vragen tijdens de bijeenkomsten zodat ik mijn thesis verder kon aanscherpen.

Daarnaast wil ik het Sociaal en Cultureel Planbureau bedanken dat ik binnen de onderzoeksgroep Emancipatie, Jeugd & Gezin dit onderzoek als onderzoeksstagiair heb mogen uitvoeren. In het bijzonder wil ik Freek Bucx en Simone de Roos bedanken voor de persoonlijke en uitgebreide begeleiding tijdens de stageperiode. Ik heb veel geleerd van hun kennis over en hun scherpe wetenschappelijke blik op het doen van onderzoek. Het was een heel leerzame periode met ook uitdagende momenten en een gezellige werksfeer.

Tot slot wil ik mijn familie en vrienden bedanken voor hun vertrouwen en hun steun die zij mij bij het opstellen van deze masterthesis hebben gegeven.

Samenvatting

Dit onderzoek had tot doel om te onderzoeken welke verschillen er zijn tussen vaders en moeders in de ouder-, partner-, kind- en omgevingsfactoren die samenhangen met hun opvoedingsgedrag. De steekproef bestond uit 903 (43%) vaders en 1197 (57%) moeders die samen met een partner en met ten minste een kind tussen de twee en zeventien jaar een huishouden vormen. Het opvoedingsgedrag van vaders en moeders is gemeten aan de hand van tien opvoedingsstrategieën: affectie, responsiviteit, inductie, uitleggen, autonomie, straffen, belonen, negeren, organisatie en consistentie. De resultaten laten zien dat er meer overeenkomsten dan verschillen zijn tussen vaders en moeders in de factoren die samenhangen met hun manier van opvoeden. De verschillen die gevonden zijn, sluiten aan op de theoretische veronderstelling dat de invulling van het vaderschap meer dan de invulling van het moederschap variabel kan zijn afhankelijk van de omstandigheden. De partner- en omgevingsfactoren en de leeftijd van het kind zijn voorspellers die vaker sterker samenhangen met het opvoedingsgedrag van vaders.

Kernwoorden: opvoedingsgedrag; vaders; moeders; voorspellers

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	7-10
	1.1 Inleiding	7
	1.2 Doelstelling	8
	1.3 Wetenschappelijke relevantie	8
	1.4 Maatschappelijke relevantie	9
	1.5 ASW- verantwoording	9
	1.6 Leeswijzer	9
2.	Theoretisch kader	11-23
	2.1 Opvoedingsgedrag	11
	2.2 Dimensies van opvoedingsgedrag	11
	2.3 Factoren die samenhangen met het opvoedingsgedrag	12
	2.4 Ouderfactoren	14
	2.4.1 Opleidingsniveau van de ouder	14
	2.4.2 Leeftijd van de ouder	15
	2.4.3 Aantal werkuren van de ouder	15
	2.5 Partnerfactoren	16
	2.5.1 Aantal werkuren van de partner	17
	2.6 Kindfactoren	17
	2.6.1 Geslacht van het kind	17
	2.6.2 Leeftijd van het kind	18
	2.7 Omgevingsfactoren	19
	2.7.1 Sociale steun	20
	2.8 Samenvattend	21
	2.8.1 Conceptueel model	21
	2.8.2 Vraagstelling	23
3.	Methode	24-31
	3.1 Dataverzameling en steekproef	24
	3.2 Operationalisatie	25
	3.2.1 Voorbereidende analyse van de afhankelijke variabele	25
	3.2.2 Afhankelijke variabelen	27
	3.2.2 Onafhankelijke variabelen	28
	3.3 Analysemethode	30
	3.3.1 Beschrijvende en verklarende analyses	30

4.	Resultaten	32-44
	4.1 Beschrijvende analyses	32
	4.2 Verklarende analyses	32
	4.2.1 Totale resultaten Seemingly Unrelated ESTimation	34
	4.2.2 Resultaten Seemingly Unrelated ESTimation per hypothese	40
	4.2.2.1 Resultaten hypothesen ouderfactoren	40
	4.2.2.2 Resultaten hypothesen partnerfactoren	41
	4.2.2.3 Resultaten hypothesen kindfactoren	41
	4.2.2.4 Resultaten hypothesen omgevingsfactoren	43
	4.2.3 Samenvattend	44
5.	Conclusie en discussie	45-51
	5.1 Beantwoording deelvragen	45
	5.2 Beantwoording vraagstelling	48
	5.3 Discussie	49
	5.4 Aanbevelingen	50
	Referenties	52

Bijlagen

Bijlage 1: Uitgebreide resultaten van de factoranalyses en betrouwbaarheidsanalyses voor het bepalen van de afhankelijke variabelen.

Bijlage 2: Overzicht van de items per schaal behorend bij de afhankelijke variabelen.

Bijlage 3: Beknopte resultaten van de aanvullende analyse.

1. Inleiding

In dit onderzoek staat centraal welke factoren verschillend kunnen samenhangen met het opvoedingsgedrag van vaders en moeders. Om de context en het belang van deze studie te verstaan, wordt in dit eerste hoofdstuk een inleiding gegeven op het thema en worden de relevantie en het karakter van dit huidige onderzoek toegelicht. Afsluitend wordt kort ingegaan op de inhoud van de volgende hoofdstukken.

1.1 Inleiding

Het opvoeden van een kind is lange tijd door de Nederlandse overheid als een private aangelegenheid gezien voor ouders waarbij het voor de overheid passend was om terughoudend te zijn (Bucx, 2011). De afgelopen decennia is er dan ook weinig aandacht geweest voor specifiek gezinsbeleid (Hermanns & Van Montfoort, 2007). De overheid hield zich ver van bemoeienis met de invulling van de opvoeding door ouders. Beleid dat van toepassing was op gezinnen was vooral gericht op het creëren van bepalingen om de opvoeding van een kind financieel en in combinatie met het werk van ouders mogelijk te maken (Bucx, 2011). Vanaf midden jaren negentig groeide echter de belangstelling van de politiek voor het gezin en voor het gezinsbeleid. Deze beweging is onder andere te relateren aan een aantal ernstige gebeurtenissen met kinderen (Bucx, 2011) en aan een visie op het gezin als belangrijke institutie in de samenleving (Jeugd & Gezin, 2008). Sinds een aantal jaren is de rol van de overheid ten aanzien van gezinnen en de opvoeding dan ook aan verandering onderhevig (Bucx, 2011). Centraal hierin staat de toegenomen aandacht voor opvoedingsondersteuning aan gezinnen en de houding van de overheid dat opvoedingsondersteuning sociaal geaccepteerd moet zijn (Zeijl & Van Egten, 2008). Lewis (2007) geeft aan dat overheden er goed aan doen om het belang van opvoeden te bespreken in de samenleving. Opvoeden in de huidige individualistische, pluralistische en op consumptie gerichte samenleving met de bijbehorende gedragsnormen is volgens Lewis (2007) namelijk niet gemakkelijk voor ouders. Naast deze veranderende rol van de overheid ten aanzien van het gezin en het gezinsbeleid zijn onder invloed van diverse sociale ontwikkelingen de gezinsstructuur (De Graaf, 2011), de rolverdeling (McKinney & Renk, 2008) en de manier van opvoeden aan verandering onderhevig. Zo hebben kinderen veelal een belangrijkere stem gekregen in het gezin (De Swaan, 1979) en is de diversiteit aan samenlevingsvormen toegenomen (De Graaf, 2011). Een fundamentele verandering in de sociale context die in relatie staat tot de opvoeding van kinderen is de toegenomen participatie van vrouwen op de arbeidsmarkt (Cabrera, Tamis- LeMonda, Bradley, Hofferth & Lamb, 2000). De verantwoordelijkheid voor de opvoeding heeft in Nederland lange tijd primair bij de moeder gelegen (De Hoog, Harthoorn & Servage, 2011). Tegenwoordig preferert de meerderheid van de Nederlandse mannen en vrouwen een gelijke verdeling van arbeid, huishouden en zorg voor de kinderen (Merens, Van den Brakel, Hartgers & Hermans, 2011).

In het onderzoek naar de opvoeding van kinderen is de laatste jaren daarom meer aandacht gekomen voor de rol van de vader in de opvoeding (Cabrera et al. 2000; Marsiglio, Amato, Day & Lamb, 2000). Divers onderzoek stelt vast dat er zowel verschillen als overeenkomsten zijn in het opvoedingsgedrag dat vaders en moeders laten zien (Bucx & De Roos, 2011; Rispens, Hermanns &

Meeus, 1996; Verhoeven, Junger, Van Aken, Dekovic & Van Aken, 2007). Om individuele verschillen in het opvoedingsgedrag te verklaren, kan er bestudeerd worden welke factoren samenhangen met het opvoedingsgedrag van vaders en moeders (Belsky, 1984; Doherty, Kouneski & Erickson, 1998). Een vaak toegepast model dat laat zien welke factoren van invloed zijn op het opvoedingsgedrag van ouders is het model van Belsky (1984). Belsky (1984) stelt vast dat zowel ouderfactoren, kindfactoren als omgevingsfactoren samenhangen met het opvoedingsgedrag van ouders. Omdat de opvoedingsrol van vaders steeds meer aandacht krijgt (Cabrera et al. 2000), is het interessant om te onderzoeken welke factoren enerzijds gerelateerd kunnen worden aan het opvoedingsgedrag van vaders en anderzijds aan het opvoedingsgedrag van moeders. Er kan verwacht worden dat er verschillen zijn in de voorspellende factoren tussen vaders en moeders, omdat vaders en moeders een andere rol vervullen binnen een gezin (Grolnick, Weiss, McKenzie & Wrightman, 1996). Vaders hebben volgens Cabrera et al. (2000) altijd meer dan moeders de vrijheid gehad in het definiëren van hun verantwoordelijkheid en rol als ouder. In dit onderzoek wil ik de mogelijke verschillen tussen vaders en moeders nader gaan bestuderen.

1.2 Doelstelling

Het centrale doel van dit onderzoek is om te onderzoeken welke verschillen er zijn tussen vaders en moeders in de factoren die samenhangen met hun opvoedingsgedrag. Als er verschillen kunnen worden aangetoond dan wil ik ook weten hoe het verschil tussen vaders en moeders eruit ziet. Er kunnen factoren zijn die belangrijker zijn voor vaders of factoren die een grotere bijdrage leveren aan het opvoedingsgedrag van moeders. Het opvoedingsgedrag van beide ouders wordt als belangrijk verondersteld voor de ontwikkeling van een kind en daarom is het interessant dit vraagstuk te onderzoeken (Simons & Conger, 2007).

1.3 Wetenschappelijke relevantie

Dit onderzoek wil bijdragen aan de wetenschappelijk kennis over de mogelijke verschillen tussen vaders en moeders in de voorspellers van hun opvoedingsgedrag. Eerder onderzoek heeft zich voornamelijk alleen gericht op moeders, maar de factoren die samenhangen met het opvoedingsgedrag van vaders hebben minder aandacht gekregen (Atzaba- Poria & Pike, 2008). Het onderzoek dat gericht is op zowel vaders als moeders is schaars en de resultaten hiervan zijn niet eenduidig (Verhoeven et al. 2007). Een aantal onderzoeken geeft namelijk aan dat zij wel verschillen hebben gevonden in de factoren die samenhangen met het opvoedingsgedrag van vaders en moeders zoals Atzaba- Poria & Pike (2008), Doherty et al. (1998), Grolnick et al. (1996), Simons et al. (1990) en Starrels (1994). Ander onderzoek toont aan dat er geen of kleine verschillen zijn gevonden in de voorspellers van het opvoedingsgedrag van vaders en moeders (Kochanska, Friesenborg, Lange & Martel, 2004; Verhoeven et al. 2007). Het is dan ook wetenschappelijk relevant om deze thematiek verder te onderzoeken. Dit onderzoek vormt daarnaast een aanvulling op de huidige literatuur, omdat zij ten eerste in tegenstelling tot eerder onderzoek is gebaseerd op een grootschalige steekproef. Ten tweede bevat deze steekproef in tegenstelling tot eerder onderzoek data over zowel jongere als oudere kinderen en over zowel jongens als meisjes (vgl. Verhoeven et al. 2007).

1.4 Maatschappelijke relevantie

In de inleiding is de veranderende rol van de overheid ten aanzien van gezinnen en ten aanzien van het gezinsbeleid beschreven. De Nederlandse overheid heeft sterker de wens om betrokken te zijn bij het opvoeden door ouders (Bucx, 2011). De overheid creëert daarom maatregelen voor ouders zodat zij toegang kunnen hebben tot opvoedingsondersteuning. Om effectief betrokken te kunnen zijn en om beleid op te stellen dat aansluit bij de behoeften van burgers is kennis van zaken nodig. De inzichten van dit onderzoek over de voorspellende factoren van het opvoedingsgedrag van vaders en moeders kunnen hieraan bijdragen. De overheid heeft daarnaast aangegeven dat zij wil dat zowel vaders als moeders een substantiële rol vervullen in het opvoeden van kinderen (VanDoorneHuiskes en partners, 2010). In Nederland zijn deze rollen vaak niet gelijk verdeeld, want moeders besteden nog steeds de meeste tijd aan de zorg voor kinderen (Cloïn & Souren, 2011). De overheid heeft divers beleid ontwikkeld om de arbeidsparticipatie van vrouwen te stimuleren. De vraag die echter ook gesteld kan worden, is hoe vaders gestimuleerd kunnen worden om meer voor een kind te zorgen? Mogelijk biedt dit onderzoek kennis over factoren die de betrokkenheid van vaders bij de opvoeding kan verhogen. De kennis en inzichten van dit onderzoek zijn dan ook bruikbaar voor de overheid, diverse instanties zoals het Centrum voor Jeugd en Gezin, voor de ouders zelf en uiteindelijk ook voor de kinderen in Nederland die onze toekomstige maatschappij gaan vormen.

1.5 ASW- verantwoording

Een onderzoek met een interdisciplinair karakter is kenmerkend voor onderzoek dat gedaan wordt binnen de Algemene Sociale Wetenschappen. Het interdisciplinaire karakter van dit onderzoek blijkt uit het toepassen van kennis uit de pedagogiek, de ontwikkelingspsychologie en de sociologie. Kennis uit de pedagogiek wordt gebruikt om inzicht te krijgen in de relatie tussen het opvoedingsgedrag van ouders en de ontwikkeling van hun kind. Dat het opvoedingsgedrag van ouders belangrijk is voor hun kind maakt het interessant om de factoren die samenhangen met dit gedrag te onderzoeken (Simons & Conger, 2007). Dit onderzoek maakt verder gebruik van perspectieven en kennis uit de ontwikkelingspsychologie. Het onderzoek van de ontwikkelingspsycholoog Belksy (1984) naar de factoren die samenhangen met het opvoedingsgedrag van ouders vormt een belangrijk uitgangspunt voor dit huidige onderzoek. Vanuit de sociologie wordt er kennis toegepast om meer te weten te komen over de rollen van vaders en moeders in de opvoeding en de verschillen tussen vaders en moeders. Uit het onderzoek naar de voorspellers van opvoedingsgedrag blijkt dat de onderzoekers de verschillen tussen vaders en moeders voornamelijk verklaren vanuit sociologische perspectieven (Atzaba- Poria & Pike, 2008; Simons et al. 1990).

1.6 Leeswijzer

In deze inleiding is kort de thematiek van dit onderzoek toegelicht. Op basis van theorieën en eerder onderzoek wordt er in hoofdstuk 2 een theoretisch kader geschetst dat gaat over de factoren die kunnen samenhangen met het opvoedingsgedrag van vaders en moeders. In het theoretisch kader wordt ook besproken of en hoe factoren verschillend kunnen samenhangen met het opvoedingsgedrag van vaders enerzijds en moeders anderzijds. Uit deze bespreking volgen enkele hypothesen en een vraagstelling die centraal staat in dit onderzoek. In hoofdstuk 3 wordt de methode uiteengezet waarmee de hypothesen van dit onderzoek worden getoetst. Hoofdstuk 4

geeft inzicht in de resultaten hiervan. In het afsluitende vijfde hoofdstuk worden de resultaten van het onderzoek geïnterpreteerd en bediscussieerd zodat er antwoord kan worden gegeven op de vraagstelling van het onderzoek.

2. Theoretisch kader

In dit hoofdstuk wordt aan de hand van theorieën en eerder onderzoek eerst ingegaan op het opvoedingsgedrag van ouders en de diverse dimensies die hierin kunnen worden onderscheiden. Vervolgens wordt een theoretisch kader gegeven van de factoren die kunnen samenhangen met het opvoedingsgedrag van ouders en de mogelijke verschillen hierin tussen vaders en moeders. Er worden vier groepen factoren onderscheiden, namelijk ouder-, partner-, kind- en omgevingsfactoren. Hierover stel ik hypothesen op en het theoretisch kader wordt samengevat in een conceptueel model. Het hoofdstuk wordt afgesloten met het formuleren van de deelvragen en de centrale vraagstelling van dit onderzoek.

2.1 Opvoedingsgedrag

In het 'Gezinsrapport 2011' van het Sociaal en Cultureel Planbureau wordt het concept opvoeden gedefinieerd. Onder opvoeden wordt verstaan dat 'ouders het kind begeleiden bij zijn of haar ontwikkeling tot een zelfstandig participierend lid van de samenleving' (Bucx & De Roos, 2011, p. 152). Het opvoedingsgedrag van ouders kan gedefinieerd worden als dat wat de ouder doet naar het kind toe, of- wel hoe de ouder zich gedraagt (Deković, 1999). Het gedrag dat ouders laten zien tijdens het opvoeden is divers en daarom worden er in het onderzoek naar het opvoedingsgedrag van ouders meerdere dimensies onderscheiden. Groenendaal & Deković (2000) geven aan dat ondersteuning en controle twee centrale dimensies van opvoedingsgedrag zijn.

Ondersteuning verwijst naar de 'mate waarin ouders affectie en liefdevol gedrag laten zien en de mate waarin zij responsiviteit tonen' naar het kind toe (Bucx & De Roos, 2011, p.159). Voorbeelden hiervan zijn het troosten en helpen van het kind en het laten merken dat men van het kind houdt. De dimensie controle heeft betrekking op het 'reguleren van het gedrag van het kind, door het stellen van grenzen en eisen, het stimuleren van gewenst gedrag, en het verminderen en voorkomen van ongewenst gedrag' (Bucx & De Roos, 2011, p.159). Controle kan worden gegeven door het uitoefenen van macht, maar ook door het geven van informatie waarmee de verantwoordelijkheid van het kind wordt gestimuleerd (Groenendaal & Deković, 2000).

De dimensie controle vormde de basis van een door Baumrind (1971) onderscheiden indeling van opvoedingsstijlen. Een opvoedingsstijl wordt gevormd door een combinatie van bepaalde gedragingen. Later is dit werk van Baumrind (1971) door Maccoby & Martin (1983) verder uitgewerkt door de dimensie ondersteuning toe te voegen. De combinatie van de dimensies ondersteuning en controle leidt tot een indeling van vier opvoedingsstijlen, namelijk de autoritaire, autoritatieve, toegeeflijke en verwaarlozende opvoedingsstijl (Baumrind, 1971; Maccoby & Martin, 1983). Veel onderzoek bevestigt dat een autoritatieve opvoedingsstijl samenhangt met positieve ontwikkelingsuitkomsten voor kinderen (Simons & Conger, 2007).

2.2 Dimensies van opvoedingsgedrag

De dimensies ondersteuning en controle zijn niet de enige dimensies van opvoedingsgedrag die kunnen worden onderscheiden. Onderzoekers geven aan dat het belangrijk is om meerdere

dimensies van opvoedingsgedrag te onderzoeken (Gryczkowski et al. 2009; Rispens et al. 1996; Verhoeven et al. 2007). De opvoeding heeft namelijk een multidimensionaal karakter (Verhoeven et al. 2007). Volgens Gryczkowski et al. (2009) is er meer onderzoek nodig dat andere dimensies van opvoedingsgedrag onderzoekt en waarbij er een vergelijking wordt gemaakt tussen vaders en moeders.

De eerdergenoemde dimensie controle kan nog worden uitgesplitst in twee onafhankelijke dimensies van opvoedingsgedrag, namelijk autoritatieve en autoritaire controle (Rispens et al. 1996). Bij de autoritatieve controle ligt de nadruk op de zelfstandigheid en verantwoordelijkheid van het kind (Bucx & De Roos, 2011; Rispens et al. 1996). Voorbeelden van autoritatieve controle zijn het informeren van en het uitleggen (van regels) aan kinderen. Bij de autoritaire controle ligt de nadruk op het van bovenaf opleggen van regels en machtsuitoefening door de ouders (Bucx & De Roos, 2011; Rispens et al. 1996). Dit komt bijvoorbeeld tot uiting in het negeren en straffen van het kind. Deze twee soorten controle kunnen door ouders allebei worden uitgevoerd en zij zijn daarom niet twee aspecten van een enkele schaal. Naast de dimensies ondersteuning, autoritatieve en autoritaire controle kan er nog een dimensie van het opvoedingsgedrag van ouders worden onderzocht. Dit is de dimensie structuur (Bucx & De Roos, 2011; Groenendaal & Deković, 2000; Rispens et al. 1996; Verhoeven et al. 2007). Structuur in de opvoeding heeft betrekking op de mate waarin ouders kunnen zorgen voor een ordelijke omgeving met een regelmatig dagritme en de mate waarin zij consistent gedrag vertonen naar hun kind toe (Bucx & De Roos, 2011).

Het multidimensionale karakter dat de opvoeding kenmerkt, wordt als belangrijk verondersteld in dit onderzoek. De vier hierboven omschreven dimensies ondersteuning, autoritatieve controle, autoritaire controle en structuur vormen daarom in dit onderzoek samen het opvoedingsgedrag van vaders en moeders. De hypothesen die in het vervolg van het theoretisch kader zijn opgesteld gaan over dit opvoedingsgedrag van vaders en moeders. In de analyses wordt concreter ingegaan op de vier dimensies en de daarbij horende specifieke gedragingen.

2.3 Factoren die samenhangen met het opvoedingsgedrag

De manier waarop ouders hun kind opvoeden, kan erg verschillen en daarbij kan de opvoeding van kinderen binnen een gezin ook weer verschillend zijn (Bucx & De Roos, 2011). Het procesmodel van Belsky (1984) is een model dat specifiek is opgesteld om inzicht te krijgen in de factoren die samenhangen met individuele verschillen in het opvoedingsgedrag. Dit model is veelvuldig toegepast om voorspellers van opvoedingsgedrag in kaart te brengen (Cabrera et al. 2011; Van Bakel & Riksen-Walraven, 2002; Verhoeven et al. 2007; Volling & Belsky, 1991). Belsky (1984) heeft het model opgesteld op basis van onderzoek naar factoren die gerelateerd konden worden aan kindermisbruik. Hij stelde vast dat er ook bij het onderzoek naar het 'normale' opvoedingsgedrag meerdere factoren in acht moeten worden genomen. Opvoedingsgedrag van ouders kan volgens Belsky (1984) het beste bestudeerd worden door te kijken naar de gezamenlijke invloed van ouderfactoren, kindfactoren en omgevingsfactoren. Voorbeelden van deze factoren zijn het geslacht van het kind en de sociale steun die ouders ontvangen. Aan de hand van het model van Belsky (1984) kan ik onderzoeken hoe diverse factoren uit de drie onderscheiden groepen factoren samenhangen met het opvoedingsgedrag van vaders en moeders in Nederland. In lijn met dit model wordt in het huidige onderzoek aandacht besteed aan deze drie groepen voorspellende factoren van het opvoedingsgedrag van ouders. Het model van Belsky (1984) geeft echter niet aan of bepaalde factoren uit de drie groepen verschillend van invloed zijn op het opvoedingsgedrag van vaders en moeders. Het is onduidelijk of bepaalde

voorspellers bijvoorbeeld wel sterk samenhangen met het opvoedingsgedrag van moeders, maar minder sterk met het opvoedingsgedrag van vaders.

Een model dat mogelijk meer inzicht kan geven in het onderscheiden van factoren voor vaders en moeders is het conceptueel model van Doherty et al. (1998). Het model van Doherty et al. (1998) stelt namelijk zowel de vader, de moeder als het kind centraal. Met dit model geven zij aan welke factoren volgens hen het 'verantwoordelijk vaderschap' beïnvloeden. Verantwoordelijk vaderschap wordt door Doherty et al. (1998) als concept genomen om een gewenste opvoedingsrol van de vader aan te duiden. Er zijn nog andere modellen geformuleerd die gericht zijn op het vaderschap zoals het model van Lamb & Pleck (Lamb, Pleck, Charnov & Leving, 1985). In het model van Doherty et al. (1998) heeft de moeder echter ook een centrale plek. Er wordt ervan uitgegaan dat er diverse interacties plaatsvinden tussen vader, moeder en het kind en dat er ook een wederzijdse beïnvloeding is op het onderlinge gedrag. Net als in het model van Belsky (1984) wordt er benadrukt dat er diverse groepen van factoren belangrijk zijn om opvoedingsgedrag in kaart te brengen. Doherty et al. (1998) onderscheiden factoren van de vader, de moeder en het kind; de factoren in de vader- moederrelatie en factoren in de omgeving. Als conclusie stellen Doherty et al. (1998) vast dat de vader-kindrelatie veel meer dan de moeder-kindrelatie gevoelig kan zijn voor factoren in de andere partner, de relatie met die partner en factoren uit de omgeving. Ze geven aan dat het opvoedingsgedrag van vaders 'uniek gevoelig is voor contextuele factoren' (Doherty et al. 1998, p. 289). Met contextuele factoren worden zowel interpersoonlijke als omgevingsfactoren bedoeld. Voorbeelden van deze factoren zijn kenmerken van de moeder en de sociale steun die vaders en moeders ontvangen. Als verklaring hiervoor geven Doherty et al. (1998) aan dat invloeden en omstandigheden rondom de vader een potentieel effect hebben op hoe vaders het vaderschap invullen. Verondersteld wordt dat de zogenoemde 'contextuele factoren' als het ware de rol van vaders in de opvoeding van een kind vormen en beïnvloeden. Dat de sociale en culturele context van belang is voor de vader blijkt ook uit onderzoek van Spruijt & Duindam (2002). Zij onderzochten factoren die gerelateerd kunnen worden aan een toename van de dagelijkse zorg door vaders voor hun kinderen en het huishouden. Concluderend stellen Spruijt & Duindam (2002) vast dat voor een toename in het zorgend vaderschap de sociale context van vaders belangrijker was dan zijn waarde-oriëntaties. Verondersteld kan worden dat het opvoedingsgedrag van vaders in vergelijking met het opvoedingsgedrag van moeders dus meer samenhangt met factoren in de omgeving of met factoren van de partner.

Op basis van de besproken modellen van Belsky (1984) en Doherty et al. (1998) wordt er in dit onderzoek onderscheid gemaakt in vier groepen factoren, namelijk factoren die te maken hebben met de ouder zelf, met de andere ouder (= partner), met het kind en met de omgeving. De groep factoren over de relatie tussen partners wordt buiten beschouwing gelaten. Binnen de vier groepen worden factoren onderscheiden waarvan eerder onderzoek uitwijst dat zij van belang zijn voor het bestuderen van het opvoedingsgedrag van vaders en moeders. Dit huidige onderzoek hoort bij de sociale wetenschappen en daarom is er voor sociaal-structurele factoren gekozen zoals het opleidingsniveau van ouders. De meer psychologische factoren zoals de persoonlijkheidskenmerken van ouders vallen buiten het bereik van dit onderzoek. Daarnaast zijn er factoren gekozen waarvan op basis van theorie verschillen verwacht kunnen worden tussen vaders en moeders. Per factor wordt eerst voor vaders en moeders samen uiteengezet hoe de factor kan samenhangen met het opvoedingsgedrag. Vervolgens wordt besproken waarom verwacht kan worden dat een factor een sterkere voorspeller is voor het opvoedingsgedrag van vaders of voor het opvoedingsgedrag van moeders.

2.4 Ouderfactoren

In lijn met het model van Belsky (1984) onderscheid ik eerst ouderfactoren als voorspellers van het opvoedingsgedrag van vaders en moeders. Belsky (1984) geeft aan 'dat opvoeden, net als de meeste dimensies van het menselijk functioneren, beïnvloed kan worden door kenmerken van het individu' (p.84). In dit onderzoek is ervoor gekozen om het opleidingsniveau, de leeftijd en het aantal werkuren van de ouder als ouderfactoren op te nemen. Deze factoren zijn alle in verandering en dit is relevant met betrekking tot het bestuderen van verschillen in het opvoedingsgedrag tussen vaders en moeders. Vrouwen bereiken namelijk steeds vaker een hoger opleidingsniveau (Hartgers, Portegijs & Traag, 2011) en de gemiddelde leeftijd waarop mannen en vrouwen kinderen krijgen, is de afgelopen decennia toegenomen (De Graaf, 2011). Daarnaast werken moeders steeds vaker (Janssen & Portegijs, 2011) en is de 'papadag' als zorgdag van vaders voor hun kinderen in opkomst (MarketResponse, 2010). Van deze drie ouderfactoren wordt daarom onderzocht in welke mate zij samenhangen met het opvoedingsgedrag van moeders dan wel van vaders.

2.4.1 Opleidingsniveau van de ouder

Dat het opleidingsniveau van een ouder kan bijdragen aan verschillen in de opvoeding van kinderen kan begrepen worden door het opleidingsniveau van ouders te definiëren als een socialisatie-construct (Simons et al. 1990). Het volgen van onderwijs brengt een bepaalde socialisatie met zich mee en verschillen in de mate en de vorm van socialisatie van personen kunnen zorgen voor verschillen in de manier van opvoeden (Simons et al. 1990). Door het volgen van hoger onderwijs in een vaak langere periode worden vaardigheden en competenties ontwikkeld die zichtbaar kunnen zijn in de interactie met kinderen (Van Bakel & Riksen-Walraven, 2002). Ouders die een hoger opleidingsniveau hebben, hebben mogelijk meer informatie ontvangen over het inzetten van bepaalde opvoedingsstrategieën (Simons et al. 1990). Eerder onderzoek bevestigt dat het opleidingsniveau van ouders inderdaad samenhangt met hun manier van opvoeden (Bucx & De Roos, 2011; Pinderhughes, Foster & Jones, 2001; Starrels, 1994; Van Bakel & Riksen-Walraven, 2002). Bucx & De Roos (2011) geven bijvoorbeeld aan dat lager opgeleide ouders vaker autoritaire controlestrategieën toepassen dan hoger opgeleide ouders. Concluderend neem ik aan dat het opleidingsniveau van ouders samenhangt met hun manier van opvoeden.

Er kunnen ook verschillen verwacht worden in de mate waarin het opleidingsniveau van invloed is op het opvoedingsgedrag van vaders dan wel van moeders. In tegenstelling tot mannen ontvangen vrouwen een uitgebreide socialisatie voor hun rol als ouder (Simons et al. 1990). Van jongs af aan wordt het verzorgend gedrag van meisjes al ontwikkeld doordat zij bijvoorbeeld specifiek meisjesspeelgoed, zoals poppen, krijgen aangeboden (Leaper, 2002). Meisjes hebben hierdoor meer dan jongens de mogelijkheid om het ouderschap te kunnen leren (Parke & Brott, 1999). Het socialisatie-effect dat uitgaat van het volgen van hoger onderwijs zal daarom mogelijk minder invloed hebben op het opvoedingsgedrag van moeders dan van vaders. Dit leidt tot de volgende hypothese: H (1): *Het opleidingsniveau van de ouder is een sterkere voorspeller voor het opvoedingsgedrag van vaders dan voor het opvoedingsgedrag van moeders.* Een eerdere studie van Starrels (1994) vond wel voor vaders maar niet voor moeders een positieve relatie tussen het opleidingsniveau en de mate waarin liefdevol gedrag gegeven werd aan het kind. Ander onderzoek maakte geen onderscheid in het geslacht van de ouder en de mate waarin hun opleidingsniveau samenhangt met hun manier van opvoeden (Pinderhughes et al. 2001; Van Bakel & Riksen-Walraven, 2002).

2.4.2 Leeftijd van de ouder

Voor zowel vaders als moeders geldt dat de gemiddelde leeftijd waarop men kinderen krijgt de afgelopen decennia is gestegen (De Graaf, 2011; De Hoog et al. 2011). Dit is een trend die zichtbaar is in de gehele westerse wereld (De Graaf, 2011). In Nederland was in 1995 het aandeel gezinnen waarvan een van de ouders 50 jaar of ouder is nog 25 procent, terwijl dit in 2010 is toegenomen tot een aandeel van 30 procent (De Graaf, 2011). In het licht van dit verschijnsel is het interessant om te onderzoeken welke samenhang er is tussen de leeftijd van de ouder en zijn of haar opvoedingsgedrag.

Vader of moeder worden is verrijkend voor mensen, maar het kan ook zorgen en stress met zich meebrengen (De Hoog et al. 2011). Oudere ouders lijken in vergelijking met jongere ouders meer toegerust om met deze verandering om te gaan zo stellen Thompson & Walker (2004). Leeftijd kan namelijk gezien worden als een indicator voor de mate van volwassenheid van een persoon (Belsky, 1984). Volwassenheid kan samengaan met het hebben van meer emotionele stabiliteit of zelfcontrole. Deze facetten hangen positief samen met het opvoedingsgedrag van ouders (Verhoeven et al. 2007). Meerdere onderzoeken geven dan ook aan dat er een relatie is tussen de leeftijd van ouders en hun manier van opvoeden (Belsky, 1984; Pinderhughes et al. 2001; Volling & Belsky, 1991). Zowel vaders als moeders lijken een meer responsieve en stimulerende interactie met hun kind te hebben als zij ouder zijn (Belsky, 1984; Volling & Belsky, 1991).

Uitgaande van een samenhang tussen de leeftijd en de manier van opvoeden door ouders kunnen er ook verschillen verwacht worden tussen vaders en moeders. Mogelijk voelen vrouwen zich al op jongere leeftijd meer dan mannen toegerust voor het ouderschap, omdat zij tijdens hun socialisatie op deze rol zijn voorbereid (Simons et al. 1990). Voor meisjes zijn vergeleken met jongens de kinderjaren volgens Parke & Brott (1999) veel meer een tijd waarin zij het ouderschap kunnen leren. Meisjes oefenen hun moederrol al van jongs af aan (Parke & Brott, 1999). Verondersteld kan worden dat de leeftijd waarop een vrouw moeder wordt daarom minder van invloed zal zijn op haar manier van opvoeden. Het verschil in socialisatie in de kinderjaren stelt mannen in vergelijking met vrouwen op een achterstand wanneer zij het ouderschap aangaan (Parke & Brott, 1999). "Vooraf jongere vaders (van jonge kinderen) zeggen meer kennis over opvoeden nodig te hebben" (MarketResponse, 2010, p.19). Voor mannen is het ouderschap ook 'iets waar ze vaak naar toe moeten groeien' terwijl het krijgen van kinderen voor vrouwen bijna een vanzelfsprekendheid is (De Hoog et al. 2004, p.31). Ik veronderstel daarom dat voor mannen de samenhang tussen leeftijd en opvoedingsgedrag sterker zal zijn dan voor vrouwen. Hieruit volgt de volgende hypothese: H (2): *De leeftijd van de ouder is een sterkere voorspeller voor het opvoedingsgedrag van vaders dan voor het opvoedingsgedrag van moeders.*

2.4.3 Aantal werkuren van de ouder

De relatie tussen twee sociale instituties als het werk en het gezin is complexer geworden door de toegenomen arbeidsparticipatie van vrouwen (Crouter & McHale, 2005). De werksituaties van vaders en moeders zijn geen op zichzelf staande werelden meer waarbij werkloosheid van de vaders en juist de arbeidsparticipatie van moeders als schadelijk wordt verondersteld voor het kind (Bronfenbrenner, 1979). Nu participatie op de arbeidsmarkt door beide ouders breder wordt geaccepteerd, richten onderzoekers zich meer op de relatie tussen het ouderschap en de tijd die ouders besteden aan werk (Crouter & McHale, 2005). Aan dit onderzoek ligt volgens Crouter & McHale (2005) nog wel eens de bezorgdheid ten grondslag dat meer werkuren van ouders een risico vormen voor het kind. Meer werkuren zou betekenen dat ouders minder fysiek en emotioneel

beschikbaar zijn voor een kind. Onderzoek is er dan ook vooral gedaan naar de relatie tussen het aantal werkuren van ouders en de fysieke beschikbaarheid (gemeten in tijd) van de ouder voor het kind. Hieruit blijkt dat ouders met hogere werkuren inderdaad minder vaak activiteiten met hun kind doen (Roeters, Van der Lippe & Kluwer, 2009). Er is dus sprake van een samenhang, ook al geven de onderzoekers aan dat deze niet zo groot is (Roeters et al. 2009). Ondanks de wellicht kleine samenhang is het interessant om een mogelijk verschil tussen vaders en moeders te bestuderen.

Wanneer partners een kind krijgen, gaan Nederlandse vaders namelijk nauwelijks minder werken, terwijl moeders dit wel in groten getale doen (Cloïn & Souren, 2011). Dat vaders werken is vaak gewoon een gegeven (Crouter & McHale, 2005). Een onderzoek naar de opvattingen over de ideale arbeidsduur van vaders en moeders bevestigt dit beeld (Cloïn & Souren, 2011). Voor moeders wordt door de ondervraagden een voltijdse arbeidsduur verre van ideaal gevonden terwijl een vier- of vijfdaagse werkweek voor vaders als ideaal wordt verondersteld. Dit verschil brengt aan het licht dat er voor vaders en moeders nog steeds andere verwachtingen zijn betreffende de vraag wie de meeste verantwoordelijkheid voor de opvoeding op zich dient te nemen. Moeders lijken deze verantwoordelijkheid ook sterk te ervaren, want vooral moeders beschermen de tijd met hun kind zodat het er weinig toe doet hoeveel zij werkt (Roeters et al. 2009). Haar kennis van het dagelijks leven van een kind wordt daarnaast ook niet minder als haar aantal werkuren toenemen (Crouter, Helms- Erikson, Updegraff & McHale, 1999). Voor vaders lijken zijn werkuren meer van belang voor zijn betrokkenheid bij de opvoeding. Als vaders meer werken besteden zij minder tijd aan zowel routine- als interactieve activiteiten met een kind (Roeters et al. 2009). Spruijt & Duindam (2002) vonden daarnaast dat vaders vooral meer voor een kind gaan zorgen als zij hun aantal werkuren verminderen. Ik verwacht op basis van bovenstaande dat het aantal werkuren in een sterkere mate samenhangt met het opvoedingsgedrag van vaders dan van moeders. De hypothese die hierbij past is H (3): *Het aantal werkuren van de ouder is een sterkere voorspeller voor het opvoedingsgedrag van vaders dan voor het opvoedingsgedrag van moeders.*

2.5 Partnerfactoren

Op basis van het werk van Doherty et al. (1998) onderscheid ik partnerfactoren als een aparte groep factoren die kan samenhangen met het opvoedingsgedrag van vaders en moeders. Ondanks het feit dat het aantal alleenstaande ouders de afgelopen jaren is gestegen, worden de meeste kinderen in Nederland nog steeds opgevoed door een vader en een moeder (De Graaf, 2011). Veel ouders hebben tegenwoordig ook de voorkeur voor een gelijke taakverdeling waaronder de zorg voor de kinderen (Cloïn & Souren, 2011). De voorkeur voor een gelijke taakverdeling komt echter niet volledig tot uiting in een gelijke arbeidsduur voor vaders en moeders. Moeders brengen nog steeds de meeste tijd door met de kinderen (Cloïn & Souren, 2011). Wanneer partners de opvoeding samen willen doen, is het waarschijnlijk te veronderstellen dat zij hierover met elkaar overleggen en zaken met elkaar zullen afstemmen. De mate waarin de partner van een ouder werkt, kan hiervoor mogelijkheden maar ook belemmeringen geven. Als belangrijke partnerfactor is daarom het aantal werkuren van de partner in dit onderzoek opgenomen. Het is interessant om te onderzoeken of er verschillen tussen moeders en vaders kunnen worden ontdekt in de mate waarin hun opvoedingsgedrag samenhangt met de werktijd van de partner.

2.5.1 Aantal werkuren van de partner

De samenhang tussen het aantal werkuren van de partner en de betrokkenheid van de andere ouder bij een kind wordt door Roeters et al. (2009) verklaard vanuit de demand/response-capacitybenadering. De ene ouder vergroot of compenseert zijn of haar betrokkenheid met een kind wanneer de andere ouder hier minder toe in staat is door hogere werkeisen. Zowel vaders als moeders geven aan dat als hun partner meer uren werkt zij zelf meer participeren in activiteiten met een kind (Roeters et al. 2009). Ik verwacht dat vooral vaders hun betrokkenheid bij een kind vergroten wanneer hun partner meer uren werkt. De verwachtingen van de rol van de vader in de opvoeding liggen in vergelijking met de verwachtingen van de moederrol minder vast (Doherty et al. 1998). Vaders lijken meer dan moeders de vrijheid te hebben om hun ouderrol en bijbehorende verantwoordelijkheden wel of niet op te pakken (Cabrera et al. 2000). Doherty et al. (1998) zijn van mening dat het vaderschap meer dan het moederschap gevoelig is voor invloeden zoals het werk van de partner. Ik veronderstel dat wanneer moeders veel uren werken vaders mogelijk minder vrijheid hebben in het definiëren van hun ouderrol en zij daarom hun ouderlijke rol wel op 'moeten' pakken. Wanneer een moeder niet of weinig werkt dan kan de vader zijn ouderrol gemakkelijk aan de verantwoordelijkheid van de moeder overlaten. Voor moeders is het minder sociaal geaccepteerd en daardoor minder makkelijk om haar ouderlijke verantwoordelijkheid over te dragen aan de vader. De opvattingen over de ideale arbeidsduur voor moeders zijn bijvoorbeeld nog steeds dat moeders niet voltijds werken (Cloïn & Souren, 2011).

Eerder onderzoek bevestigt dat het aantal uren dat een moeder werkt een voorspeller is voor de mate van betrokkenheid van de vader bij de opvoeding (Barnett & Baruch, 1987; Doherty et al. 1998). Vaders reageren sterker dan moeders op de werkeisen van hun partner (Roeters et al. 2009). Daarnaast weten vaders meer over het dagelijks leven van hun kind naarmate de moeder meer uren werkt (Crouter et al. 1999). Voor moeders werd er geen relatie gevonden met het aantal werkuren van de vader en de kennis die zij had over haar kind. De hypothese die kan worden opgesteld is H (4): *Het aantal werkuren van de partner is een sterkere voorspeller voor het opvoedingsgedrag van vaders dan voor het opvoedingsgedrag van moeders.*

2.6 Kindfactoren

Kindfactoren vormen de derde groep van voorspellers voor het opvoedingsgedrag van vaders en moeders in Nederland. Het opnemen van kindfactoren als voorspellers van het opvoedingsgedrag van vaders en moeders komt voort uit de zienswijze dat de opvoeding niet puur eenrichtingsverkeer is naar het kind toe (Deković, 1999). Het opvoedingsgedrag van ouders beïnvloedt de ontwikkeling van het kind (Marsiglio et al. 2000), maar het kind heeft ook kenmerken die ertoe kunnen leiden dat ouders een andere manier van opvoeden gaan toepassen. Steeds meer onderzoeken bevestigen de veronderstelling dat kenmerken van het kind samenhangen met het opvoedingsgedrag van ouders (Verhoeven et al. 2007). Het geslacht en de leeftijd van het kind worden in dit onderzoek onderscheiden als voorspellende kindfactoren voor het opvoedingsgedrag van vaders en moeders.

2.6.1 Geslacht van het kind

Onder andere Leaper (2002), McKinney & Renk (2008) en Rispens et al. (1996) concluderen dat ouders hun zonen en dochters verschillend opvoeden. De verschillen in de opvoeding van zonen en dochters kunnen verklaard worden vanuit het perspectief van de sociale roltheorieën (McKinney & Renk, 2008). Wanneer er voor jongens en meisjes een andere rol wordt verwacht in de samenleving

dan houden zij hier in de opvoeding bewust of onbewust rekening mee. De manier van socialisatie van jongens en meisjes kan volgens Leaper (2002) een reflectie zijn van de bestaande structuren voor mannen en vrouwen in een samenleving. Er zal meer nadruk in de opvoeding worden gelegd op het verzorgend gedrag van dochters dan van zonen, als er van vrouwen wordt verwacht dat zij de primaire verzorgers zijn van kinderen (Leaper, 2002). Van zonen wordt wellicht verwacht dat zij onafhankelijker zijn dan dochters (McKinney & Renk, 2008). Als aan adolescente jongens gevraagd wordt naar hun opvoeding geven zij zelf aan dat zij een meer toegeeflijke opvoeding ontvangen dan meisjes (McKinney & Renk, 2008). Een toegeeflijke opvoeding houdt in dat een kind veel warmte maar weinig controle in de opvoeding krijgt. Op basis van bovenstaande kan worden aangenomen dat het geslacht van het kind voor ouders een voorspeller kan zijn voor de manier van opvoeden. Kan er echter nog verwacht worden dat het geslacht van het kind een andere voorspellende waarde heeft voor vaders dan voor moeders?

Onderzoek geeft aan dat ouders meer weten over de dagelijkse activiteiten (Crouter et al. 1999) van een kind met hetzelfde geslacht. Ouders voelen zich ook effectiever als vader of moeder wanneer hun kind hetzelfde geslacht heeft (Grolnick et al. 1996). Hieraan kan ten grondslag liggen dat vader-dochterrelaties en moeder-zoonrelaties lastiger zijn (McBride et al. 2002), omdat er minder rolidentificatie is met het kind. Met een kind met dezelfde sekse worden mogelijk meer activiteiten gedeeld en er kan vanuit eigen ervaringen meer herkenning zijn voor wat het kind doet of voelt. Kinderen kunnen ook zelf meer gericht zijn op een ouder met hetzelfde geslacht (Crouter et al. 1999). Moeders hebben volgens McBride et al. (2002) echter minder keuze dan vaders voor de mate van betrokkenheid bij de opvoeding. Ongeacht de kenmerken van het kind (zoals het geslacht) wordt van haar verwacht dat zij voor het kind zorgt en een actieve bijdrage levert aan de opvoeding. Vaders hebben meer vrijheid dan moeders in het bepalen van hun opvoedingsrol (Grolnick et al. 1998). Deze vrijheid stelt hen in staat om selectiever te zijn in de opvoeding van hun kinderen. Onderzoek bevestigt dat vooral vaders meer warmte tonen naar kinderen met hetzelfde geslacht (Starrels, 1994). De hypothese die op basis van bovenstaande opgesteld kan worden is *H(5): Het geslacht van het kind een sterkere voorspeller voor het opvoedingsgedrag van vaders dan voor het opvoedingsgedrag van moeders.*

2.6.2 Leeftijd van het kind

De manier van opvoeden door ouders kan ook samenhangen met de leeftijd van het kind. Veel onderzoek naar de voorspellers van het opvoedingsgedrag van vaders en moeders gaat echter over kinderen in een leeftijdscategorie zoals jonge kinderen (Van Bakel & Risken- Walraven, 2002; Verhoeven et al. 2007), peuters (McBride et al. 2002) of adolescenten (Grolnick et al. 1996). Dat de leeftijd van het kind in relatie kan staan met het opvoedingsgedrag van ouders kan begrepen worden vanuit de levenslooptheorie van Erikson (1963). Volgens Erikson (1963) kunnen we de levensloop van mensen indelen in acht ontwikkelingsfasen. Tot en met het achttiende levensjaar worden er volgens Erikson (1963) al vijf ontwikkelingsfasen doorlopen. Dit betekent dat een kind in relatief korte perioden diverse ontwikkelingen doormaakt waarin verschillende behoeften centraal staan. De verschillende ontwikkelingsfasen die het kind doormaakt, vragen om 'verschillende accenten in het opvoedingsgedrag van ouders' (Herweijer & Vogels, 2004, p.33). Voor het kind is het van belang dat ouders in hun manier van opvoeden rekening houden met de ontwikkeling van het kind. Daarnaast kan de mate waarin ouders opvoedingsgedrag tonen naar een kind mogelijk afnemen als een kind ouder en dus ook zelfstandiger wordt. Uit onderzoek van Barnett & Baruch (1987) blijkt bijvoorbeeld dat ouders minder interactietijd met hun kind hebben als hun kind ouder is. Door Crouter et al.

(1999) is er een relatie aangetoond tussen een toename in de leeftijd van een kind en een afname van de kennis die ouders hebben over wat een kind dagelijks doet. Naarmate een kind ouder wordt, raakt hij of zij meer betrokken bij andere situaties of omstandigheden dan alleen het gezin (Crouter et al. 1999). Onderzoek naar de verschillen in het opvoedingsgedrag van ouders binnen een gezin wijst de leeftijd van kinderen ook aan als een van de belangrijkste verklarende factoren voor verschillen in het opvoedingsgedrag (Tamrouti- Makkink, 2006). Ik veronderstel dus dat de leeftijd van het kind samenhangt met het opvoedingsgedrag van ouders. Het is alleen nog onduidelijk of de leeftijd van het kind in een andere mate samenhangt met het opvoedingsgedrag van vaders dan wel van moeders.

Zoals ook in paragraaf 3.6.2 is aangegeven, hebben vaders meer dan moeders de keuze en de vrijheid om hun opvoedingsrol te bepalen (Grolnick et al. 1998; McBride et al. 2002). Vaders hebben als het ware meer dan moeders de flexibiliteit om hun betrokkenheid bij de opvoeding vorm te geven. De verschillende behoeften die samengaan met de leeftijd van een kind (Erikson, 1963) kunnen voor vaders reden zijn om de ouderrol in meer of mindere mate op te pakken. De toenemende zelfstandigheid van een kind naarmate het ouder wordt, kan voor vaders een mogelijkheid zijn om zijn betrokkenheid bij de opvoeding te verminderen. Ik veronderstel daarom dat vaders meer dan moeders hun manier van opvoeden laten samenhangen met de leeftijd van het kind, omdat vaders veel vrijheid hebben om te kiezen of zij afhankelijk van de leeftijd (en bijbehorende behoeften) van een kind de ouderrol willen oppakken. De hypothese die hieruit volgt is als volgt: H(6a): *De leeftijd van het kind is een sterkere voorspeller voor het opvoedingsgedrag van vaders dan voor het opvoedingsgedrag van moeders.*

Naast de hierboven opgestelde hypothese kan op basis van ander onderzoek het tegendeel worden verondersteld met een tweede hypothese. Afhankelijk van de leeftijd van een kind zijn er zoals eerder beschreven namelijk andere accenten in de opvoeding nodig (Herweijer & Vogels, 2004). Een grotere betrokkenheid met en meer kennis over een kind geven ouders de mogelijkheid om beter te bepalen welke manier van opvoeden nodig is. Moeders brengen, ondanks de toegenomen aandacht voor de vaderrol, nog steeds meer tijd door met de zorg voor een kind (Cloïn & Souren, 2011). In vergelijking met vaders hebben moeders ook meer kennis over het dagelijkse leven van een kind (Crouter et al. 1999). Ik veronderstel daarom dat het opvoedingsgedrag van moeder meer samenhangt met de leeftijd van het kind. De hypothese die hieruit volgt is: H(6b): *De leeftijd van het kind is een sterkere voorspeller voor het opvoedingsgedrag van moeders dan voor het opvoedingsgedrag van vaders.*

2.7 Omgevingsfactoren

Opvoeden vindt niet plaats in een sociaal vacuüm en daarom beïnvloeden relaties en omstandigheden buiten het gezin ook het opvoedingsgedrag van ouders. Het belang van de omgeving voor de opvoeding van kinderen komt voort uit een ecologisch perspectief op de opvoeding (Belsky, 1984; Grolnick et al. 1996). Dit perspectief gaat ervan uit dat 'een individu zich ontwikkelt in interactie met de directe omgeving' en dat ook facetten van de grotere context het individu beïnvloeden (Atzaba- Poria & Pike, 2008, p.18). Bronfenbrenner (1986) heeft vanuit dit perspectief een model opgesteld waarin de invloed van de omgeving op de ontwikkeling van het kind wordt uiteengezet. Het werk van Bronfenbrenner kan volgens Deković (1999) als conceptueel kader dienen 'om de ouder- kindrelatie in een bredere context te plaatsen' (p.10). Niet alleen factoren in de ouder en het kind, maar ook factoren in en buiten het gezin zijn van invloed op de ouder-

kindrelatie (Deković, 1999). De zienswijze van Bronfenbrenner (1986) wordt in eerder onderzoek vaak als onderbouwing gegeven voor het bestuderen van de samenhang tussen omgevingsfactoren en het opvoedingsgedrag van ouders (Atzaba- Poria & Pike, 2008; Grolnick et al. 1996; Pinderhughes et al. 2001). In dit onderzoek onderscheid ik de sociale steun die vaders en moeders ontvangen als omgevingsfactor die kan samenhangen met het opvoedingsgedrag van vaders en moeders.

2.7.1 Sociale steun

Het ontvangen van steun vanuit de sociale omgeving is volgens Rispens et al. (1996) voor alle gezinnen belangrijk. De opvoeding van kinderen kan belastend zijn voor ouders en het ontvangen van steun speelt een belangrijke rol bij de verwerking en de omgang hiermee. Sociale steun kan zowel bestaan uit het krijgen van advies en het praten over de opvoeding als het ontvangen van praktische steun zoals het halen en brengen van kinderen (Doorten & Bucx, 2011). Daarnaast kan er een onderscheid worden gemaakt in het ontvangen van formele of informele steun. Formele steun is afkomstig van bijvoorbeeld de kinderopvang. Informele steun wordt vaak gegeven door ouders of schoonouders (Doorten & Bucx, 2011). In de literatuur wordt de steun die ouders zoeken of krijgen voor de opvoeding vaak opvoedingsondersteuning genoemd (vgl. Bucx, 2011). Deze ondersteuning bij de opvoeding heeft een positieve invloed op de emotie en het gedrag van ouders (Rispens et al. 1996). Cochran & Walker (2004) geven aan dat Crockenberg (1988) diverse theorieën heeft bestudeerd die verklaren waarom sociale steun kan samenhangen met het opvoedingsgedrag van ouders. Volgens Crockenberg (1988) kan het ontvangen van sociale steun via vier processen het opvoedingsgedrag van ouders beïnvloeden. Sociale steun kan ten eerste het aantal stressvolle situaties direct verminderen en ten tweede kan het als een buffer dienen om stressvolle situaties niet te laten doorwerken in de opvoeding van een kind. Ten derde kan steun vanuit het sociale netwerk bijdragen aan het verbeteren of verhogen van het zelfvertrouwen en de opvoedingsvaardigheden van ouders. Als vierde en laatste proces wordt genoemd dat wanneer ouders zelf liefde en emotionele ondersteuning ontvangen, zij dit gedrag ook eerder kunnen tonen aan hun kind. Vanuit dit kader neem ik aan dat het ontvangen van sociale steun een samenhang vertoont met het opvoedingsgedrag van ouders. Zowel Belsky (1984), Bronfenbrenner (1986) als Cochran & Walker (2004) bespreken diverse onderzoeken die deze aanname bevestigen. Ouders die een verschillende hoeveelheid sociale steun ontvangen, voeden hun kinderen anders op. Hierbij wordt het ontvangen van meer sociale steun als positief verondersteld voor de manier waarop ouders hun kind opvoeden. Nu is het echter nog de vraag of steun vanuit de sociale omgeving in een verschillende mate samenhangt met het opvoedingsgedrag van vaders dan wel van moeders.

Mannen hebben in vergelijking met vrouwen een 'achterstand' als zij de ouderrol moeten oppakken, omdat mannen tijdens hun socialisatie minder op deze rol zijn voorbereid (Parke & Brott, 2004). Ook zijn de verwachtingen betreffende de ouderrol voor vaders minder vast omschreven dan dat dit voor moeder geldt (Doherty et al. 1998). Daarnaast brengen vaders nog steeds gemiddeld minder tijd door met het zorgen voor een kind (Cloïn & Souren, 2011) en hebben zij minder kennis van de dagelijkse activiteiten die een kind uitvoert (Crouter et al. 1999). Wanneer men minder voorbereid is op de ouderrol of niet goed weet wat deze rol inhoudt dan kan de steun van anderen meer van waarde en van invloed zijn op de manier van opvoeden. Als men minder ervaren is en ergens minder betrokken bij is, dan is het te veronderstellen dat steun van een sociaal netwerk belangrijker kan zijn. Ik verwacht daarom dat wanneer vaders sociale steun ontvangen dit in een sterkere mate zal samenhangen met zijn opvoedingsgedrag dan dat dit voor moeders geldt. Als hypothese stel ik daarom op H(7): *Het ontvangen van sociale steun is een sterkere voorspeller voor*

het opvoedingsgedrag van vaders dan voor het opvoedingsgedrag van moeders. Eerder onderzoek stelt vast dat sociale steun wel een voorspeller is voor een hogere betrokkenheid van vaders bij de opvoeding, maar dat dit niet geldt voor moeders (Gronick et al. 1996).

2.8 Samenvattend

Het theoretisch kader laat zien dat er verschillen verwacht kunnen worden in de mate waarin de factoren samenhangen met het opvoedingsgedrag van vaders dan wel met het opvoedingsgedrag van moeders. Voor zes van de zeven factoren is een hypothese opgesteld die aangeeft dat er een sterkere samenhang verwacht wordt van de factor met het opvoedingsgedrag van vaders. De leeftijd van het kind is de enige factor waarbij er twee hypothesen zijn opgesteld. In totaal staan er dus acht hypothesen centraal in dit onderzoek. In onderstaande tabel zijn de hypothesen over de factoren kort samengevat.

Tabel 1: Overzicht van de hypothesen over de factoren

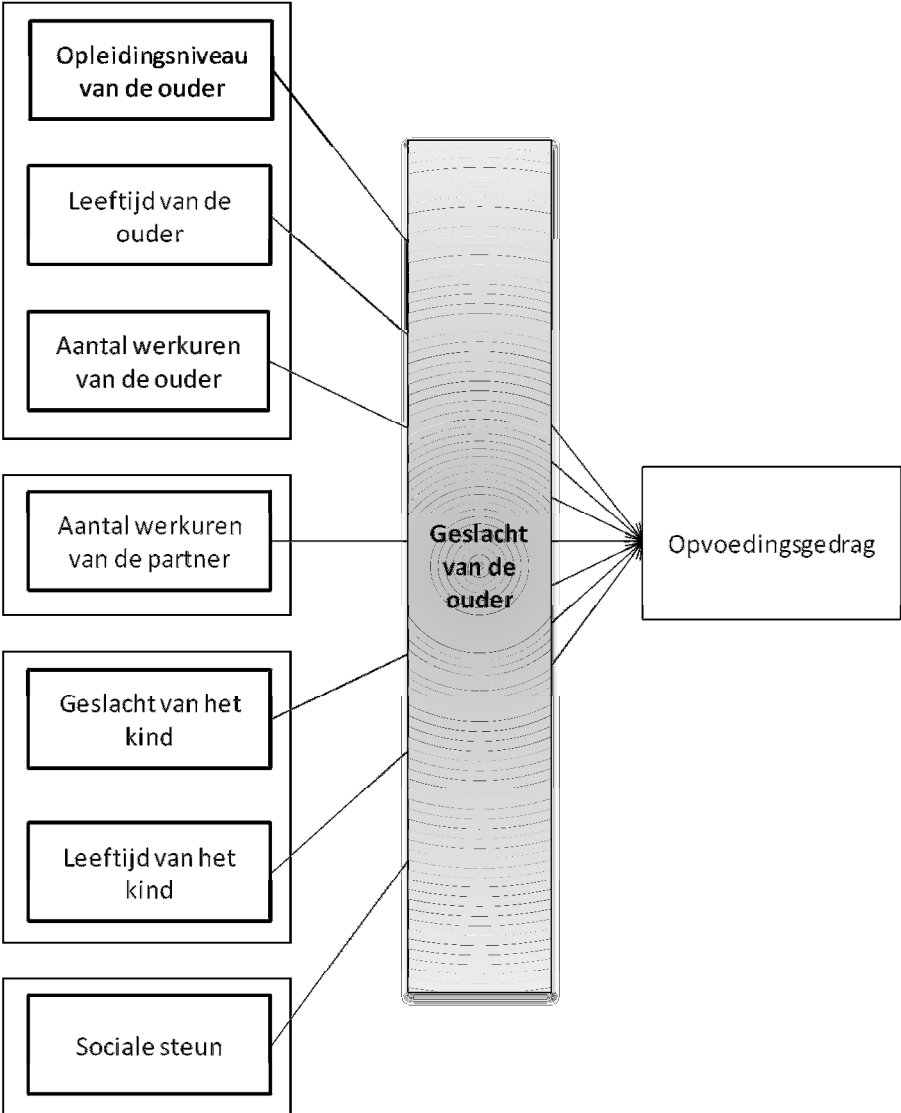
	Factoren	De factor is een sterkere voorspeller voor :
H (1)	Opleidingsniveau vd ouder	vaders
H (2)	Leeftijd vd ouder	vaders
H (3)	Aantal werkuren vd ouder	vaders
H (4)	Aantal werkuren vd partner	vaders
H (5)	Geslacht vh kind	vaders
H (6a)	Leeftijd vh kind	vaders
H (6b)	Leeftijd vh kind	moeders
H (7)	Sociale steun	vaders

2.8.1 Conceptueel model

Om het geheel van het theoretisch kader en de daaruit voortkomende hypothesen verder inzichtelijk te maken, heb ik een conceptueel model opgesteld¹. Dit model geeft aan dat er van zeven factoren wordt onderzocht of zij in een verschillende mate samenhangen met het opvoedingsgedrag van vaders en moeders. De focus van dit onderzoek ligt bij de voorspellers (factoren) van het opvoedingsgedrag. Het geslacht van de ouder moet gezien worden als een interactieterm tussen de factoren en het opvoedingsgedrag van ouders. Ik wil weten of de factoren een verschil tussen vaders en moeders laat zien in de samenhang het hun manier van opvoeden.

¹ Zie figuur 1.

Figuur 1: Conceptueel model

2.8.2 Vraagstelling

Door de hypothesen uit het theoretisch kader te gaan toetsen, wil ik resultaten genereren waarmee ik de vraagstelling van dit onderzoek kan beantwoorden. De vraagstelling die centraal staat in dit onderzoek is:

Welke verschillen zijn er tussen vaders en moeders in Nederland in de mate waarin ouder-, partner-, kind- en omgevingsfactoren samenhangen met hun opvoedingsgedrag?

Om deze vraagstelling te kunnen beantwoorden, wordt er eerst antwoord gezocht op een viertal deelvragen. De volgende deelvragen zijn opgesteld:

- 1. Zijn er verschillen tussen vaders en moeders in de mate waarin ouderfactoren samenhangen met hun opvoedingsgedrag?*
- 2. Zijn er verschillen tussen vaders en moeders in de mate waarin partnerfactoren samenhangen met hun opvoedingsgedrag?*
- 3. Zijn er verschillen tussen vaders en moeders in de mate waarin kindfactoren samenhangen met hun opvoedingsgedrag?*
- 4. Zijn er verschillen tussen vaders en moeders in de mate waarin omgevingsfactoren samenhangen met hun opvoedingsgedrag?*

3. Methode

Om de vraagstelling van dit onderzoek te beantwoorden, is er gekozen voor een kwantitatieve onderzoeksstrategie. Met kwantitatief onderzoek is het mogelijk om door middel van statistiek uitspraken te doen die gelden voor de gehele populatie (Boeije et al. 2009). De vraagstelling van dit onderzoek heeft tot doel om de samenhang tussen de factoren en het opvoedingsgedrag van vaders en moeders te interpreteren. Ik beargumenteer dat de factoren het opvoedingsgedrag van vaders en moeders kunnen beïnvloeden, maar ook dat er nog andere factoren kunnen samenhangen met het opvoedingsgedrag van ouders. Daarbij kan het opvoedingsgedrag zowel het gevolg als de oorzaak zijn van bepaalde factoren. In dit onderzoek wordt er dan ook alleen gebruik gemaakt van gemeten variabelen en daarom wordt dit soort onderzoek ook wel ‘correlationeel onderzoek’ genoemd (Boeije et al. 2009, p.56). In dit hoofdstuk zet ik uiteen hoe de dataverzameling en de steekproef tot stand zijn gekomen. Daarnaast wordt inzicht gegeven in de operationalisatie tot variabelen. De keuze van de analysemethode wordt in de laatste paragraaf toegelicht.

3.1 Dataverzameling en steekproef

Om correlationeel onderzoek uit te voeren en om gemeten variabelen als data te verkrijgen, is ervoor gekozen om de enquête als methode van dataverzameling te kiezen (Boeije et al. 2009). Er is geen nieuwe vragenlijst opgesteld, maar in dit onderzoek worden de data gebruikt die zijn verkregen met de gestandaardiseerde vragenlijst ‘Opvoeden in Nederland 2010’ van het Sociaal en Cultureel Planbureau (Bucx & De Roos, 2011). De data die de vragenlijst ‘Opvoeden in Nederland 2010’ heeft voortgebracht, kunnen getypeerd worden als cross-sectionele data, omdat zij zijn verkregen op basis van grootschalig beschrijvend onderzoek dat op een en hetzelfde moment is verzameld (Boeije et al. 2009). Het uitvoeren van een secundaire analyse met behulp van de vragenlijst ‘Opvoeden in Nederland 2010’ is goed mogelijk, omdat deze vragenlijst recente gegevens bevat. Daarnaast zijn er met betrekking tot de huidige onderzoeksvraag nog geen andere secundaire analyses uitgevoerd met deze data. De vragenlijst had tot doel ‘om de opvoedingspraktijk van hedendaagse ouders in Nederland in kaart te brengen’ (Bucx & De Roos, 2011, p.153). Om dit te kunnen doen is er een gestratificeerde steekproef getrokken naar onder andere gezinssituatie. De vragenlijst met een begeleidende brief is per post begin 2010 naar 7500 adressen in Nederland gestuurd door onderzoeksbureau GfK Panel Services. Op deze adressen woonden ten minste een volwassen ouder met ten minste een kind. Per adres is er een ouder geselecteerd om de vragenlijst in te vullen over een geselecteerd kind uit het gezin. Op de vragenlijst stond aangegeven welke ouder uit het gezin was geselecteerd om de vragenlijst in te vullen. De naam en geboortedatum van een kind uit het gezin stond vermeld op de vragenlijst zodat duidelijk was over welk kind de vragenlijst ingevuld moest worden. Ouders rapporteren in de vragenlijst dus over hun eigen opvoedingsgedrag ten opzichte van een kind. In totaal hebben 2691 ouders, waarvan 1031 (38%) vaders en 1660 (62%) moeders, met ten minste een thuiswonend kind tussen de nul en zeventien jaar oud, de vragenlijst schriftelijk of via internet ingevuld. De respons bedroeg 38 procent.

Voor dit huidige onderzoek is een selectie van respondenten gemaakt uit de steekproef. De doelpopulatie van dit onderzoek wordt namelijk gevormd door heteroseksuele vaders en moeders

die in Nederland samen met een partner en met ten minste een kind tussen de twee en zeventien jaar een huishouden vormen. Er is gekozen voor vaders en moeders die samen in een huis wonen met een partner, omdat ik ook partnerfactoren in het onderzoek betrek. De keuze voor heteroseksuele vaders en moeders is gemaakt, omdat hierover voldoende data beschikbaar zijn in tegenstelling tot vaders en moeders met een homoseksuele relatie. Voor de leeftijd van het kind tussen de twee en zeventien jaar is gekozen, omdat dit de leeftijdscategorie kinderen is waarover ouders alle vragen over het opvoedingsgedrag in de vragenlijst konden beantwoorden (Bucx & De Roos, 2011). Om tot de passende selectie van respondenten te komen zijn eerst de vaders en moeders geselecteerd die hebben aangegeven samen te wonen met een vaste partner. Vervolgens zijn de ouders geselecteerd die een heteroseksuele relatie hebben met hun partner. De selectie was compleet door de ouders te selecteren die hebben aangegeven een kind tussen de twee en zeventien jaar te hebben dat deel uitmaakt van het huishouden. Na de selectie bestaat de steekproef van dit onderzoek uit 2100 respondenten waarvan 903 (43%) vaders en 1197 (57%) moeders.

3.2 Operationalisatie

De vragenlijst 'Opvoeden in Nederland 2010' bestaat uit een veelheid aan vragen. In dit onderzoek worden de vragen uit de vragenlijst gebruikt die gaan over het opvoedingsgedrag van de ouder; de achtergrondkenmerken van de ouder; zijn/haar partner en het geselecteerde kind en de mate van formele en informele opvoedingsondersteuning (Bucx & De Roos, 2011). De verschillende vragen vormen individueel of in groepen de afhankelijke en onafhankelijke variabelen van dit onderzoek.

3.2.1 Voorbereidende analyse van de afhankelijke variabele

Door middel van 57 uitspraken die in de vragenlijst zijn opgenomen, is het mogelijk om vier dimensies van het opvoedingsgedrag van ouders te meten. Dit zijn de opvoedingsdimensies ondersteuning, autoritatieve controle, autoritaire controle en structuur. Ouders is gevraagd om aan te geven welk gedrag zij in werkelijkheid doen of denken te doen. Dit is gevraagd om te voorkomen dat ouders de vragenlijst zouden invullen met gedrag dat zij het liefst zouden doen, maar waarvan in werkelijkheid misschien niet zoveel terecht komt. De vier dimensies zijn gemeten aan de hand van combinaties van twee of drie schalen van opvoedingsstrategieën. De dimensie ondersteuning is gemeten met de schalen van de opvoedingsstrategieën affectie en responsiviteit. De dimensie autoritatieve controle is gemeten door een combinatie van de schalen inductie, uitleggen en autonomie en de dimensie autoritaire controle is gemeten met de schalen straffen, belonen en negeren. De dimensie structuur is ten slotte gemeten met een combinatie van de schalen van de opvoedingsstrategieën organisatie en consistentie. Uit deze in totaal tien schalen van opvoedingsstrategieën zijn de 57 uitspraken (items) afkomstig die zijn opgenomen in de vragenlijst. Zoals aangegeven kunnen er door combinaties van de tien opvoedingsstrategieën vier opvoedingsdimensies worden gevormd. Dit betekent dat de items van twee of drie schalen bij elkaar worden opgeteld zodat zij een opvoedingsdimensie meten. Om te bepalen of deze combinaties van items voldoende uni- dimensionaal zijn, voer ik factoranalyses uit. Factoranalyse is een techniek om clusters van variabelen te ontdekken (Field, 2009). Ik wil weten of de items in een voldoende mate samen clusteren zodat zij van betekenis zijn. Om dit te kunnen bepalen, bekijk ik hoeveel initiële factoren de factoranalyse geeft. Dit zijn factoren met een eigenwaarde groter dan 1 (Kaiser's criterion) waarbij de eigenwaarde staat voor het aantal variantie dat door de initiële factor wordt verklaard (Field, 2009). Een factoranalyse waar een initiële factor uitkomt is gewenst. Een verklaarde

variantie van de initiële factor van rond de 40 procent wordt vervolgens als voldoende verondersteld. Daarnaast is van belang dat de items in voldoende mate passen bij de initiële factor. Dit stel ik vast aan de hand van de factorladingen. De sterkte van de factorlading geeft een indicatie van het belang van het item voor de factor (Field, 2009). De vuistregel die ik hiervoor gebruik is dat de items met een factorlading groter dan 0,4 bij de factor passen.

Er is voor elke opvoedingsdimensie een factoranalyse² uitgevoerd. Uit de vier factoranalyses voor de vier opvoedingsdimensies blijkt dat geen een combinatie van items tot een initiële component leidt. Dit is niet wat ik had verwacht, want ik wil dat de items een component, namelijk een opvoedingdimensie meten. De dimensies ondersteuning en structuur laten echter twee initiële componenten zien en de dimensies autoritatieve- en autoritaire controle laten elke drie initiële componenten zien. Er is dus geen 'natuurlijke' uni- dimensionaliteit. De factoranalyse laat zien dat de schalen van opvoedingsstrategieën wel passend naar boven komen. Het aantal initiële componenten per dimensie komt namelijk overeen met het aantal schalen van opvoedingsstrategieën per dimensie. Om toch nog te proberen of de items in voldoende mate clusteren tot een component, voer ik een factoranalyse uit waarin ik aangeef een component te verwachten. Deze factoranalyse laat voor de dimensie ondersteuning goede resultaten zien, want alle items laden hoger dan 0,4 en er wordt 49 procent van de variantie verklaard. De andere drie dimensies verklaren met een component echter weinig variantie, respectievelijk 21, 28 en 29 procent. Daarnaast laden bij de dimensies autoritatieve- en autoritaire controle niet alle items in voldoende mate. De onvoldoende factoranalyses laten zien dat de opvoedingsstrategieën aparte aspecten van een opvoedingsdimensie meten. Hierdoor is er sprake van een onvoldoende valide meting van de opvoedingsdimensies. Vanuit een theoretische rangschikking en beredenering passen bijvoorbeeld de strategieën affectie en responsiviteit allebei bij de opvoedingsdimensie ondersteuning. Zij meten alleen niet precies hetzelfde, maar zij vertegenwoordigen beide een aspect van de ondersteuning die ouders hun kinderen kunnen bieden. Het opvoedingsgedrag van ouders is dus wellicht nog meer gevarieerd dan is verondersteld in de literatuur. De onvoldoende resultaten hebben er dan ook toe geleid dat ik heb besloten om in dit onderzoek de tien losse opvoedingsstrategieën als afhankelijke variabelen te kiezen om het opvoedingsgedrag van vaders en moeders te meten.

Voor het construeren van de schalen van de tien losse opvoedingsstrategieën hebben de opstellers van de vragenlijst gebruik gemaakt van "eerder geteste en gevalideerde onderzoeksinstrumenten" (Bucx & De Roos, 2011, p.153). Dit betreffen de Parental Dimensions Inventory (PDI) van Slater en Power (1987) en de Nijmeegse Opvoedingsvragenlijst (NOVO) (Gerrits, Vermulst, Van Boxtel, Janssens, Van Zutphen & Felling (1993). Daarnaast zijn items uit onderzoek van Peeters & Woldringh (1993) en uit onderzoek van Gerrits, Dekovic, Groenendaal & Noom (1996) gebruikt. Deze laatste items en de items uit de NOVO zijn bewerkt door Gerrits Dekovic, Groenendaal & Noom (1996) in het kader van het onderzoek 'Opvoeden in Nederland' in 1996. Voor de volledigheid van dit huidige onderzoek heb ik deze geconstrueerde schalen, die de tien opvoedingsstrategieën meten, middels factoranalyses³ en betrouwbaarheidsanalyses opnieuw getoetst. Met een betrouwbaarheidsanalyse kan na de factoranalyse bekeken worden of de schaal met items ook betrouwbaar is. De betrouwbaarheid van een schaal wil zeggen dat de items van een schaal in staat zijn om hetzelfde construct te meten. De interpretatie van de betrouwbaarheid van een schaal doe ik aan de hand van de hiervoor meest toegepaste maat, namelijk Cronbachs alpha (Field, 2009). De hoogte van Cronbachs alpha bepaalt de mate van betrouwbaarheid, maar het staat

² Principal Component Analysis met oblique rotatie (direct oblimin)

³ Principal Component Analysis met oblique rotatie (direct oblimin)

niet helemaal vast welke waarde de minimumgrens is (Field, 2009). Veelal wordt een schaal met een Cronbachs alpha hoger dan 0,70 sowieso als voldoende betrouwbaar verondersteld.

Op basis van factoranalyses en betrouwbaarheidsanalyses⁴ van de tien opvoedingsstrategieën zijn er zes items verwijderd uit de schalen die de opvoedingsstrategieën meten. In totaal zijn vijf items, verdeeld over de schalen belonen, organisatie en consistentie, verwijderd, omdat zij onvoldoende bij de andere items van de betreffende schalen pasten om de opvoedingsstrategieën te meten. Ik heb op basis van de betrouwbaarheidsanalyses nog een item verwijderd uit de schaal van de opvoedingsstrategie affectie. De betrouwbaarheidsanalyse gaf namelijk aan dat door het verwijderen van een item uit de schaal van affectie de betrouwbaarheid van de schaal sterk omhoog zou gaan (Cronbachs alpha stijgt van 0,72 naar 0,82).

3.2.2 Afhankelijke variabelen

De tien opvoedingsstrategieën zijn de tien afhankelijke variabelen in dit onderzoek. Per opvoedingsstrategie wordt aangegeven wat de schaal van de opvoedingsstrategie beoogt te meten⁵. Daarnaast geef ik de Cronbachs alpha van de schalen weer en wordt er een voorbeeld van een item gegeven dat onderdeel uitmaakt van de schaal⁶. Op vier van de tien schalen, namelijk autonomie, belonen, negeren en consistentie zijn missende waarden aangetroffen. De oorzaak hiervan is na bestudering van de data niet gevonden en daarom worden deze waarden verwijderd tijdens het uitvoeren van de analyses. De antwoordcategorieën behorend bij alle items zijn: 1 (=helemaal mee oneens), 2 (=redelijk mee oneens), 3 (=beetje mee oneens), 4 (=beetje mee eens), 5 (=redelijk mee eens) en 6 (=helemaal mee eens).

Affectie. De schaal affectie (vijf items) betreft de mate waarin ouders aangeven in hun opvoeding naar het kind voelbare en waarneembare uitingen van positieve affectie en genegenheid te gebruiken. Een voorbeelditem is: 'Ik knuffel, kus en omarm mijn kind vaak'. De betrouwbaarheid van de schaal is hoog (Cronbachs alpha = 0,82).

Responsiviteit. Responsiviteit is gemeten met een schaal bestaande uit zes items. De meetpretentie van de schaal is de mate waarin de ouder in de opvoeding responsief is voor de behoeften, signalen en gesteldheid van het kind. Een voorbeelditem is: 'Ik weet precies wanneer mijn kind het ergens moeilijk mee heeft'. Cronbachs alpha van deze schaal is hoog met een hoogte van 0,86.

Inductie. De schaal inductie bestaat uit vier items, waaronder het item 'Als mijn kind iets van een ander stuk gemaakt heeft, zeg ik meestal dat die ander verdrietig is'. Met deze schaal is gemeten in welke mate ouders aangeven het kind in de opvoeding te wijzen op verdrietige en emotionele gevolgen van haar/zijn overtreding voor de ander (het slachtoffer). De betrouwbaarheid van de schaal is goed met een Cronbachs alpha van 0,74.

Uitleggen. Uitleggen (vijf items) betreft de mate waarin de ouders uitleg en informatie verschaffen. Een voorbeelditem uit deze schaal is: 'Als ik mijn kind iets laat doen in het gezin, geef ik eerst duidelijke instructies'. De betrouwbaarheid van de schaal is redelijk (Cronbachs alpha = 0,66).

Autonomie. De schaal die is gebruikt om autonomie te meten bestaat uit zes items, waaronder het item 'Ik laat mijn kind zelf veel beslissingen nemen'. Met deze schaal is de mate gemeten waarin de ouders aangeven in hun interacties met hun kind diens onafhankelijkheid, zelfverantwoordelijkheid

⁴ Uitgebreide resultaten van deze analyses zijn te vinden in bijlage 1.

⁵ De meetpretentie van de schalen en de voorbeelditems zijn overgenomen uit 'Opvoeden in Nederland 2010. Gebruikte schalen' (Bucx, 2010).

⁶ Een overzicht van alle items per schaal is opgenomen in bijlage 2.

voor haar/zijn handelen, denken en beslissingen aan te moedigen en te benadrukken. Cronbachs alpha van deze schaal is goed met een hoogte van 0,72.

Straffen. Straffen (zes items) is gemeten met een schaal die aangeeft in welke mate ouders rapporteren in hun opvoeding gebruik te maken van verschillende strafmaatregelen. Een voorbeelditem is: 'Meestal straf ik mijn kind door iets leuks te verbieden'. De betrouwbaarheid van de schaal is redelijk (Cronbachs alpha = 0,69).

Belonen. De schaal belonen (vijf items) betreft de mate waarin de ouders aangeven gewenst gedrag van het kind materieel te belonen en de mate waarin ouders het gedrag van hun kind door middel van goedkeuring proberen te sturen. Een voorbeelditem is: 'Ik geef vaak iets lekkers als mijn kind meegeholpen heeft'. De betrouwbaarheid van de schaal is goed (Cronbachs alpha = 0,76).

Negeren. De schaal negeren heeft vier items waarvan het item 'Als mijn kind iets doet wat niet mag, kijk ik vaak boos en doe alsof hij/zij er niet is' een voorbeeld is. Met deze schaal is de mate gemeten waarin de ouders aangeven te reageren met zowel boosheid als negeren van het kind wanneer het kind een overtreding begaat (iets doen wat niet mag). Cronbachs alpha van deze schaal is goed met een hoogte van 0,76.

Organisatie. Organisatie (vijf items) is gemeten met een schaal betreffende de mate waarin de ouder in staat is te zorgen voor een georganiseerde omgeving van het kind. Een voorbeelditem is: 'Wij hebben een vast tijdstip voor het avondeten'. De betrouwbaarheid van de schaal is redelijk (Cronbachs alpha = 0,66).

Consistentie. De schaal om consistentie te meten bestaat uit vijf items. De meetpretentie van de schaal betreft de mate waarin de ouder voorspelbaar gedrag laat zien naar het kind toe. Een voorbeelditem is: 'Mijn kind weet mij vaak over te halen haar/hem lichter te straffen dan ik van plan was'. De betrouwbaarheid van de schaal is redelijk (Cronbachs alpha = 0,68).

3.2.3 Onafhankelijke variabelen

De onafhankelijke variabelen van dit onderzoek bestaan uit de factoren waarvan ik verwacht dat zij in een verschillende mate samenhangen met het opvoedingsgedrag van vaders en moeders. De vier groepen factoren, namelijk ouder-, partner-, kind- en omgevingsfactoren zijn geoperationaliseerd in zeven onafhankelijke variabelen. De ouderfactoren betreffen het opleidingsniveau, de leeftijd en het aantal werkuren van de ouder. Het aantal werkuren van de partner vormt de partnerfactoren en het geslacht en de leeftijd van het kind vormen de kindfactoren. Sociale steun vertegenwoordigt ten slotte de omgevingsfactoren.

Opleidingsniveau van de ouder. Om het opleidingsniveau van de ouder te meten, is in de vragenlijst aan de respondenten gevraagd om uit een achttal antwoordmogelijkheden aan te geven wat hun hoogst voltooide opleiding is. De antwoordcategorieën waren 1 (= geen), 2 (=basisonderwijs), 3 (=LBO- onderwijs), 4 (=MAVO), 5 (= MBO- opleiding), 6 (= HAVO/VWO), 7 (=HBO- opleiding) en 8 (=Universitaire opleiding). Voor de analyse is er een dummyvariabele gemaakt die onderscheid maakt tussen laag en midden opgeleide ouders aan de ene kant en hoger opgeleide ouders aan de andere kant. Daartoe zijn de antwoordcategorieën 1 tot en met 6 gecodeerd als 0 (= laag of midden opgeleid) en de antwoordcategorieën 7 en 8 zijn gecodeerd als 1 (= hoog opgeleid) (vgl. Bucx, 2011).

Leeftijd van de ouder. De respondenten is in de vragenlijst gevraagd om hun geboortedatum in te vullen. Door het geboortjaar af te trekken van het 'jaar van onderzoek' kon een variabele worden opgesteld die de leeftijd van de ouder weergeeft. De variabele is van continu meetniveau.

Aantal werkuren van de ouder. Door de respondenten eerst te vragen of zij op het moment van invullen betaald werk hadden, kon een onderscheid gemaakt worden in ouders die wel en ouders die geen betaald werk hebben; het aantal werkuren van de ouders zonder betaald werk is gelijk gesteld aan 0. Aan de ouders die hebben aangegeven betaald werk te hebben, is vervolgens gevraagd hoeveel uur per week zij werken volgens hun contract. Als ouders geen contract hebben, is hun gevraagd om de feitelijke uren die zij werken in te vullen. Dit aantal werkuren konden de respondenten vrij invullen en daarom is deze variabele van continu meetniveau.

Aantal werkuren van de partner. Aan de respondenten is ook gevraagd of zijn of haar partner betaald werk heeft op het moment van invullen. Wanneer hier bevestigend op is geantwoord, kon de respondent het aantal werkuren (volgens contract of feitelijke uren) van de partner aangeven. Het aantal werkuren van de partner is vervolgens op dezelfde wijze berekend in de vragenlijst als het aantal werkuren van de ouder. Ook deze variabele is van continu meetniveau.

Geslacht van het kind. Zoals eerder in dit hoofdstuk is beschreven, is de respondent gevraagd de vragenlijst in te vullen over een door de onderzoekers aselect gekozen kind uit het gezin. Het was onduidelijk welk geslacht dit geselecteerde kind heeft en daarom is de ouder gevraagd om het geslacht van het kind in te vullen in de vragenlijst. Het geslacht van het kind is een nominale variabele met twee categorieën die als een dummyvariabele is gecodeerd waarbij 0 (=jongen) en 1 (=meisje).

Leeftijd van het kind. De leeftijd van het kind is niet als vraag in de vragenlijst opgenomen, want de naam en de geboortedatum van het kind waren al bekend bij de versturing van de vragenlijsten. Deze gegevens zijn verkregen uit de Gemeentelijk Basis Administratie (GBA). Door het vermelden van de naam en de geboortedatum van het kind op de vragenlijst hebben de onderzoekers aangegeven welk kind geselecteerd is met het oog op de in te vullen vragenlijst. De leeftijd van het kind is in een continue variabele omgezet door het geboortjaar van het kind af te trekken van het 'jaar van onderzoek'. Vervolgens is deze variabele uiteengezet in drie dummyvariabelen die drie leeftijdscategorieën weergeven. Dit betreft de leeftijdscategorieën '2-3 jaar', '4-11 jaar' en '12-17 jaar'. Ik heb ervoor gekozen om met dummyvariabelen te werken om specifieker de samenhang tussen de leeftijd van het kind en het opvoedingsgedrag van de ouder te onderzoeken. Er is voor deze indeling van categorieën gekozen omdat zij de 'voor-school leeftijd', 'basischool-leeftijd' en 'middelbare school-leeftijd' van een kind vertegenwoordigen. De leefwerelden behorende bij deze schoolperioden verschillen namelijk nogal.

Sociale steun. Om sociale steun te meten in dit onderzoek is een item uit de vragenlijst gebruikt dat tot doel had om de mate te meten waarin de respondent advies krijgt of praat over de opvoeding met diverse personen of instanties⁷. Dit item is gebaseerd op een item van de Vragenlijst Opvoedingsondersteuning (VOO) (Dekovic, Gerrits, Groenendaal & Noom, 1996). De antwoordcategorieën lopen uiteen van 1 (= nooit) tot 6 (= dagelijks). De scores betreffende de diverse personen en instanties zijn als losse continue onafhankelijke variabelen in het model opgenomen. In verband met een te hoge multicollineariteit tussen deze variabelen is besloten om drie in plaats van acht variabelen als sociale steunvariabelen in het model te betrekken⁸. Dit betreft de variabelen 'ouders/ schoonouders', 'buren' en 'kinderopvang/ peuterspeelzaal/ school'. De eerste twee

⁷ Dit zijn: ouders/ schoonouders, overige familie, vrienden/ kennissen, burens, kinderopvang/ peuterspeelzaal/ school, Centrum voor Jeugd en Gezin/ consultatiebureau/ schoolarts, huisarts/ praktijkverpleegkundige en maatschappelijk werk/ psycholoog/ Bureau Jeugdzorg.

⁸ Voor uitleg over de betekenis van multicollineariteit, zie paragraaf 4.2.1.

variabelen vertegenwoordigen een vorm van informele steun aan ouders en de derde variabele betreft een vorm van formele steun aan ouders.

3.3 Analysemethode

Na de operationalisatie van de afhankelijke en onafhankelijke variabelen kunnen de hypothesen van dit onderzoek worden getoetst. Hiervoor is gebruik gemaakt van twee statistische computerprogramma's, namelijk PASW Statistics 18 en STATA 12. De codering van variabelen (zie paragraaf 5.2) en de beschrijvende analyses zijn uitgevoerd met PASW Statistics 18. De verklarende analyses zijn uitgevoerd met STATA 12.

3.3.1 Beschrijvende en verklarende analyses

De analyse bestaat uit een beschrijvend en uit een verklarend gedeelte. Ik geef eerst een beschrijvende analyse van de afhankelijke en onafhankelijke variabelen. Voor vaders en moeders worden apart het gemiddelde, de standaarddeviatie en het bereik van de scores op de diverse variabelen berekend. Door middel van onafhankelijke t- toetsen wordt nagegaan of er significante verschillen zijn tussen de gemiddelde scores van vaders en moeders op de continue variabelen. De beschrijvende analyses geven een algemeen beeld van de scores op de variabelen door zowel vaders als moeders.

De verklarende analyse is vervolgens gericht op het toetsen van de hypothesen over verschillen tussen vaders en moeders. Het gaat in dit onderzoek niet om de verschillen in het gemiddelde opvoedingsgedrag van vaders en moeders, maar om de mogelijke verschillen tussen vaders en moeders in de factoren die met dit opvoedingsgedrag samenhangen. Het doel van de analyses is om in kaart te brengen welke ouder-, partner-, kind- en omgevingsfactoren verschillend samenhangen met het opvoedingsgedrag van vaders en moeders in Nederland. Om verschillen tussen vaders en moeders te achterhalen kan er een interactieterm van geslacht per verklarende variabele in de analyse worden opgenomen. De interactieterm laat dan per verklarende variabele (factor) een mogelijk verschil tussen vaders en moeders zien. Een meer statistische techniek om dergelijke verschillen tussen groepen (vaders en moeders) te analyseren is echter *Seemingly Unrelated ESTimation (SUEST)* (Weesie, 1999). Met SUEST is het mogelijk om modellen die zijn opgesteld voor verschillende groepen met elkaar te vergelijken. Er kunnen zo gezegd 'cross-model hypotheses' worden getoetst (Weesie, 1999, p.37). Om hypothesen te kunnen toetsen die gaan over meerdere groepen (= modellen) is het nodig om een gehele simultaan geschatte (co-) variantiematrix is hebben. Elk afzonderlijk model heeft echter eigen parameterschattingen en bijbehorende (co-) variantiematrixen. SUEST combineert nu deze parameterschattingen en bijbehorende (co-) variantiematrixen tot een enkele parameter en een enkele totale simultaan geschatte covariantiematrix (Weesie, 1999). Dit betekent dat SUEST de standaardfouten aanpast, maar dat de coëfficiënten die SUEST geeft gelijk zijn aan de coëfficiënten van de losse regressiemodellen. De standaardfouten worden aangepast doordat SUEST gebruikt maakt van een 'robuste (sandwich) schatting voor de standaardfouten' (Weessie, 1999, p.45). Het toepassen van SUEST als statistische techniek zorgt ervoor dat ik met een enkele toets de verschillen tussen groepen kan berekenen en toetsen.

De groepen die in dit onderzoek op verschillen worden vergeleken zijn enerzijds de vaders en anderzijds de moeders. SUEST kan worden toegepast door een model op te stellen voor vaders en een model voor moeders. Dit betreffen gewone lineaire-regressiemodellen. SUEST is ook uit te voeren op andere modellen, maar dit onderzoek heeft continue afhankelijke variabelen en daarom

worden er lineaire-regressiemodellen geschat. De lineaire-regressiemodellen bestaan voor vaders en moeders uit dezelfde variabelen en zij zijn dan ook identiek. Wanneer de twee modellen (een voor vader en een voor moeder) zijn geschat, worden de resultaten door middel van SUEST gecombineerd. Een modeltoets laat zien of er tussen de modellen, dus tussen vaders en moeders, significante verschillen zijn ($p < 0,05$). Als er significante verschillen blijken te bestaan tussen de modellen, dan kan er binnen de modellen worden bekeken waar de verschillen precies te vinden zijn. Aan de hand van Wald- toetsen kan per verklarende variabele worden bepaald of de coëfficiënten van vaders en moeders significant van elkaar verschillen. Er is sprake van significantie als de p -waarde kleiner is dan 0,05.

Het toetsen per verklarende variabele is met name van belang voor dit onderzoek, omdat we per factor willen weten of zij significant verschillend is voor vaders en moeders. Is dit het geval dan worden de ongestandaardiseerde coëfficiënten van vaders en moeders behorend bij de factor bekeken. Aan de significantie van de coëfficiënten kan worden afgelezen of een factor een voorspeller is voor vaders dan wel voor moeders. Als bijvoorbeeld voor alleen vaders de betreffende coëfficiënt significant verschillend is van 0 dan betekent dit dat de factor wel een voorspeller is voor het opvoedingsgedrag van vaders maar niet voor het opvoedingsgedrag van moeders. De voorspeller is dan automatisch ook sterker voor vaders. Is voor zowel vaders als moeders de coëfficiënt significant dan kan aan de grootte van de coëfficiënt worden bepaald voor wie de factor een sterkere voorspeller. Er kan door de Wald-toets ook een significant verschil tussen vaders en moeders worden aangegeven op een factor terwijl de beide coëfficiënten niet significant zijn. De factor vormt dan geen significante voorspeller en het interpreteren van de coëfficiënten is dan niet van belang. De richting van de coëfficiënten geeft ten slotte aan of er sprake is van een positieve of negatieve relatie tussen de factor en het opvoedingsgedrag van de ouder. Omdat SUEST wordt uitgevoerd per afhankelijke variabele worden er in totaal tien analyses uitgevoerd. Bij de analyses worden weegfactoren toegepast om de representativiteit van de steekproef te verhogen. In het volgende hoofdstuk worden de resultaten van de beschrijvende analyses en de resultaten van SUEST weergegeven.

4. Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten weergegeven van de beschrijvende en verklarende analyses. In de eerste paragraaf worden de resultaten van de beschrijvende analyses weergegeven. Vervolgens laat ik de resultaten van de analyses met de statistische techniek Seemingly Unrelated ESTimation (SUEST) zien. Deze resultaten worden gebruikt om de hypothesen van dit onderzoek wel of niet te bevestigen.

4.1 Beschrijvende analyses

In tabel 2 staan de resultaten van de beschrijvende analyses. In de tabel is te zien dat er geen significante verschillen zijn tussen de scores van vaders en moeders in de mate waarin zij hun kind autonomie geven, het kind belonen, straffen of negeren en de mate waarin zij zorgen voor organisatie en consistentie ten opzichte van het kind. Moeders rapporteren echter wel dat zij significant meer affectie en responsiviteit tonen naar een kind in vergelijking met vaders. Moeders scoren ook significant hoger op het geven van inductie en uitleg aan een kind. De resultaten laten in overeenstemming met eerder onderzoek zien dat vaders en moeders grotendeels hetzelfde opvoedingsgedrag lijken te tonen (Verhoeven et al. 2007). De significant hogere scores van moeders op het geven van affectie, responsiviteit, inductie en uitleg zijn in lijn met eerder onderzoek (Rispen et al. 1996). Kijken we naar wat vaders en moeders rapporteren over het krijgen van steun dan is te zien dat hier ook significante verschillen zijn. Moeders ontvangen significant vaker steun van zowel 'ouders/ schoonouders' als van de 'kinderopvang/ peuterspeelzaal/ school'. Een verklaring hiervoor kan zijn dat moeders in het algemeen meer met de opvoeding bezig zijn (Cloin & Souren, 2011) en daarom meer steun vragen of krijgen van anderen.

Tabel 2 geeft ook beschrijvende gegevens over de onafhankelijke variabelen van dit onderzoek. Het percentage vaders (44,6 procent) dat hoog is opgeleid, is in onze steekproef hoger dan het percentage moeders met een hoog opleidingsniveau (37,4 procent). Vaders zijn gemiddeld ook iets ouder dan moeders (respectievelijk 42,90 jaar en 40,38 jaar) en vaders werken significant meer uren. Het gemiddeld aantal werkuren van de vaders in onze steekproef is 35,77 uur, terwijl het gemiddeld aantal werkuren voor moeders met 17,81 uur een stuk lager ligt. Dit verschil in aantal werkuren komt overeen met de landelijke trend, omdat onder Nederlandse vrouwen de deeltijdbaan populair is (Janssen & Portegijs, 2011). Daarnaast is in deze steekproef ongeveer de helft van de kinderen over wie ouders de vragenlijst hebben ingevuld tussen de 4 en 11 jaar.

4.2 Verklarende analyses

De resultaten van de verklarende analyses aan de hand van SUEST zijn weergegeven in de tabellen 3 tot en met 13. In tabel 3 wordt een overzicht gegeven van de resultaten van de modeltoetsen. De tabellen 4 tot en met 13 zijn de tien modellen met resultaten per opvoedingsstrategie. SUEST schat namelijk per afhankelijke variabele de modellen van vaders en moeders.

Tabel 2: Beschrijvende gegevens van de afhankelijke en onafhankelijke variabelen voor vaders (N= 903) en moeders (N= 1197)

	Vaders				Moeders				t- waarde
	Percentage	Gemiddelde	Standaarddeviatie	Bereik	Percentage	Gemiddelde	Standaarddeviatie	Bereik	
Opvoedingsgedrag									
Affectie		5,26	0,70	1,80 - 6,00	5,45	0,57	1,00 - 6,00	-6,67***	
Responsiviteit		5,14	0,63	2,33 - 6,00	5,40	0,52	1,00 - 6,00	-10,02***	
Inductie		3,50	1,20	1,00 - 6,00	3,75	1,17	1,00 - 6,00	-4,75***	
Uitleggen		5,13	0,59	1,80 - 6,00	5,35	0,52	1,00 - 6,00	-9,15***	
Autonomie		4,28	0,76	1,00 - 6,00	4,34	0,75	1,50 - 6,00	-1,89	
Straffen		3,42	0,91	1,00 - 5,83	3,43	0,90	1,00 - 6,00	-0,33	
Belonen		3,47	0,97	1,00 - 6,00	3,42	0,99	1,00 - 6,00	1,11	
Negeren		2,29	1,08	1,00 - 6,00	2,26	1,09	1,00 - 6,00	0,75	
Organisatie		5,08	0,64	2,20 - 6,00	5,08	0,66	1,40 - 6,00	-0,20	
Consistentie		4,72	0,85	2,20 - 6,00	4,71	0,89	1,80 - 6,00	0,22	
Ouderfactoren									
Opleidingsniveau									
Laag/ middelbaar opleidingsniveau	55,4%				62,6%				
Hoog opleidingsniveau	44,6%				37,4%				
Leeftijd		42,90	6,46	23,00 - 60,00	40,38	6,12	22,00 - 60,00	9,07***	
Aantal werkuren		35,77	13,24	0,00 - 90,00	17,81	11,93	0,00 - 75,00	-32,10***	
Partnerfactoren									
Aantal werkuren		17,69	11,94	0,00 - 50,00	35,62	13,75	0,00 - 85,00	-31,91***	
Kindfactoren									
Geslacht									
Jongen	54,2%				51,1%				
Meisje	45,8%				48,9%				
Leeftijd									
2-3 jaar	13,5%				13,1%				
4-11 jaar	49,8%				50,6%				
12-17 jaar	36,7%				36,3%				
Sociale omgevingsfactoren									
Ouders/ schoonouders		2,66	1,17	1,00 - 6,00	2,93	1,22	1,00 - 6,00	-5,10***	
Buren		1,76	0,97	1,00 - 6,00	1,79	1,00	1,00 - 6,00	-0,73	
Kinderopvang/peuterspeelzaal/ school		2,39	1,08	1,00 - 6,00	2,50	1,05	1,00 - 6,00	-2,39**	

Noot: Voor de dummy- variabelen zijn alleen de percentages weergegeven.

Statistisch significant * ($p < .05$), ** ($p < .01$), *** ($p < .001$)

4.2.1 Totale resultaten Seemingly Unrelated ESTimation

Om de analyses met SUEST op een juiste wijze uit te kunnen voeren, is het nodig om het geheel van onafhankelijke variabelen eerst te toetsen op de aanwezigheid van multicollineariteit. De aanwezigheid van een hoge multicollineariteit is niet gewenst, omdat twee of meer variabelen (factoren) in het multi-pele regressiemodel dan een zeer sterke correlatie hebben (Field, 2009). De mate van multicollineariteit kan afgelezen worden aan de hand van de Variance Inflation Factor (VIF) (Field, 2009). Een VIF met een waarde boven de 10 geeft reden tot zorgen inzake multicollineariteit. De gemiddelde VIF- waarde over het geheel van onafhankelijke variabelen geeft zowel voor vaders (VIF=1,78) als moeders (VIF= 1,68) geen reden tot zorg. De hoogste VIF- waarde is zowel in het model van vaders als moeders te vinden bij de variabele 'leeftijd van het kind (12-17 jaar)'. In het model van vaders is de VIF- waarde van deze variabele 3,23 en in het model van moeders is de VIF- waarde 3,72. Ook deze waarden zijn niet verontrustend.

Voor het interpreteren van de resultaten van SUEST is het belangrijk om eerst de resultaten van de modeltoetsen ($Prob > F$) te bekijken. Deze resultaten zijn weergegeven in tabel 3 en zij staan ook onderaan de tabellen 4 tot en met 13. De modeltoets geeft aan of er überhaupt in een model over alle variabelen heen significante verschillen bestaan tussen vaders en moeders. Is de modeltoets niet significant dan is het interpreteren van de Wald-toetsen (verschillen per factor) niet relevant. De resultaten van de modeltoets zijn namelijk leidend.

Tabel 3: Resultaten modeltoetsen Seemingly Unrelated ESTimation per afhankelijke variabele.

<i>Model</i>	<i>Prob > F</i>
Affectie	0,0000***
Responsiviteit	0,0007***
Inductie	0,0004***
Uitleggen	0,0059**
Autonomie	0,0001***
Straffen	0,6024
Belonen	0,0154*
Negeren	0,0162*
Organisatie	0,0121*
Consistentie	0,3673

Noot: Statistisch significant: * ($p < .05$), ** ($p < .01$), *** ($p < .001$)

In tabel 3 is te zien dat de modeltoetsen van 'straffen' en 'consistentie' niet significant ($p > 0,05$) zijn. In deze modellen hangen de factoren in min of meer gelijke mate samen met het opvoedingsgedrag voor vaders en moeders. In de andere acht modellen geeft de modeltoets wel een significant niveau aan. Dit wil zeggen dat er een of meerdere factoren in een model zijn die een verschillend effect hebben voor vaders en moeders. De resultaten van de Wald-toetsen geven aan welke factoren dit betreft. De laatste kolom (Verschil) in de tabellen 4 tot en met 13 vermeldt het resultaat van de Wald-toetsen. Er staat vermeld of een factor wel of niet significant verschillend samenhangt met het opvoedingsgedrag van vaders en moeders. Van de factoren die significant zijn, kan vervolgens aan de significantie en de grootte van de coëfficiënten worden afgelezen of het effect sterker is voor vaders of voor moeders. In de tabellen heb ik daarom per factor de coëfficiënten en de standaardfouten weergegeven voor zowel vaders als moeders.

Tabel 4: Seemingly Unrelated ESTimations van lineaire regressies over verschillen tussen vaders en moeders in de factoren die samenhangen met de opvoedingsstrategie affectie. Ongestandaardiseerde coëfficiënten.

Factor	Affectie				Verschil ^b
	Vaders		Moeders		
	Coëfficiënt	Standaardfout	Coëfficiënt	Standaardfout	
Ouderfactoren					
Opleidingsniveau					
Laag/ middelbaar opleidingsniveau ^a					
Hoog opleidingsniveau	-0,0376	0,0537	0,0304	0,0437	
Leeftijd	-0,0151**	0,0049	-0,0139**	0,0047	
Aantal werkuren	-0,0027	0,0021	0,0004	0,0017	
Partnerfactoren					
Aantal werkuren	0,0051*	0,0022	-0,0004	0,0016	*
Kindfactoren					
Geslacht					
Jongen ^a					
Meisje	0,1246*	0,0519	0,0602	0,0425	
Leeftijd					
2-3 jaar ^a					
4-11 jaar	-0,2258***	0,0663	-0,0776	0,0662	
12-17 jaar	-0,6302***	0,0864	-0,2740**	0,0886	**
Sociale omgevingsfactoren					
Ouders/ schoonouders	-0,0002***	0,0000	-0,0000	0,0000	*
Buren	0,0001***	0,0000	-0,0000	0,0000	***
Kinderopvang/peuterspeelzaal/ school	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	
Constante	5,8788***	0,2040	5,7393***	0,1840	
Modeltoets <i>prob</i> > F	0,0000***				

Noot: Data zijn gewogen. Statistisch significant: * (p< .05), ** (p< .01), *** (p< .001).

Vaders (N = 903) , moeders (N = 1197). Vaders: (R² = 0,08), moeders (R² = 0,18).

^a Referentie categorie van de dummy- variabele.

^b Resultaten Wald- toetsen. Significant verschil tussen de coëfficiënten van vaders en moeders per factor.

Tabel 5: Seemingly Unrelated ESTimations van lineaire regressies over verschillen tussen vaders en moeders in de factoren die samenhangen met de opvoedingsstrategie responsiviteit. Ongestandaardiseerde coëfficiënten.

Factor	Responsiviteit				Verschil ^b
	Vaders		Moeders		
	Coëfficiënt	Standaardfout	Coëfficiënt	Standaardfout	
Ouderfactoren					
Opleidingsniveau					
Laag/ middelbaar opleidingsniveau ^a					
Hoog opleidingsniveau	-0,0679	0,0466	0,0199	0,0347	
Leeftijd	-0,0077	0,0044	-0,0124***	0,0035	
Aantal werkuren	-0,0026	0,0017	0,0000	0,0014	
Partnerfactoren					
Aantal werkuren	0,0013	0,0018	-0,0003	0,0013	
Kindfactoren					
Geslacht					
Jongen ^a					
Meisje	0,0076	0,0450	0,0199	0,0343	
Leeftijd					
2-3 jaar ^a					
4-11 jaar	0,0234	0,0589	0,0647	0,0497	
12-17 jaar	-0,1788*	0,0770	-0,0062	0,0652	
Sociale omgevingsfactoren					
Ouders/ schoonouders	-0,0001***	0,0000	0,0000	0,0000	***
Buren	0,0000***	0,0000	0,0000	0,0000	
Kinderopvang/peuterspeelzaal/ school	0,0000*	0,0000	-0,0000	0,0000	*
Constante	5,6389***	0,1849	5,8906***	0,1457	
Modeltoets <i>prob</i> > F	0,0007***				

Noot: Data zijn gewogen. Statistisch significant: * (p< .05), ** (p< .01), *** (p< .001)

Vaders (N = 903) , moeders (N = 1197). Vaders: (R² = 0,06), moeders (R² = 0,04).

^a Referentie categorie van de dummy- variabele.

^b Resultaten Wald- toetsen. Significant verschil tussen de coëfficiënten van vaders en moeders per factor.

Tabel 6: Seemingly Unrelated ESTimations van lineaire regressies over verschillen tussen vaders en moeders in de factoren die samenhangen met de opvoedingsstrategie inductie. Ongestandaardiseerde coëfficiënten.

Factor	Inductie				
	Vaders		Moeders		Verschil ^b
	Coëfficiënt	Standaardfout	Coëfficiënt	Standaardfout	
Ouderfactoren					
Opleidingsniveau					
Laag/ middelbaar opleidingsniveau ^a					
Hoog opleidingsniveau	-0,3039***	0,0893	0,0037	0,0865	*
Leeftijd	-0,0043	0,0086	-0,0281***	0,0072	*
Aantal werkuren	-0,0005	0,0031	0,0076*	0,0036	
Partnerfactoren					
Aantal werkuren	0,0010	0,0037	-0,0053*	0,0027	
Kindfactoren					
Geslacht					
Jongen ^a					
Meisje	-0,0059	0,0858	-0,0033	0,0766	
Leeftijd					
2-3 jaar ^a					
4-11 jaar	-0,3476**	0,1303	-0,0918	0,1084	
12-17 jaar	-0,7330***	0,1506	-0,0910	0,1361	**
Sociale omgevingsfactoren					
Ouders/ schoonouders	-0,0000	0,0001	-0,0000	0,0000	
Buren	0,0000	0,0001	0,0000	0,0000	
Kinderopvang/peuterspeelzaal/ school	0,0001***	0,0001	-0,0000	0,0000	**
Constante	4,3118***	0,3856	5,3166***	0,2638	
Modeltoets <i>prob</i> > F	0,0004***				

Noot: Data zijn gewogen. Statistisch significant: * (p < .05), ** (p < .01), *** (p < .001)

Vaders (N = 899) , moeders (N = 1190). Vaders: (R² = 0,08), moeders (R² = 0,04).

^a Referentie categorie van de dummy- variabele.

^b Resultaten Wald- toetsen. Significant verschil tussen de coëfficiënten van vaders en moeders per factor.

Tabel 7: Seemingly Unrelated ESTimations van lineaire regressies over verschillen tussen vaders en moeders in de factoren die samenhangen met de opvoedingsstrategie uitleggen. Ongestandaardiseerde coëfficiënten.

Factor	Uitleggen				
	Vaders		Moeders		Verschil ^b
	Coëfficiënt	Standaardfout	Coëfficiënt	Standaardfout	
Ouderfactoren					
Opleidingsniveau					
Laag/ middelbaar opleidingsniveau ^a					
Hoog opleidingsniveau	0,0226	0,0434	0,0446	0,0374	
Leeftijd	0,0004	0,0046	-0,0448	0,0043	
Aantal werkuren	-0,0026	0,0016	-0,0016	0,0015	
Partnerfactoren					
Aantal werkuren	0,0032	0,0018	-0,0000	0,0016	
Kindfactoren					
Geslacht					
Jongen ^a					
Meisje	0,0136	0,0427	-0,0125	0,0371	
Leeftijd					
2-3 jaar ^a					
4-11 jaar	0,0143	0,0727	0,0804	0,0524	
12-17 jaar	-0,2380**	0,0794	0,0278	0,0812	*
Sociale omgevingsfactoren					
Ouders/ schoonouders	-0,0000	0,0000	-0,0000**	0,0000	
Buren	-0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	
Kinderopvang/peuterspeelzaal/ school	0,0000***	0,0000	-0,0000	0,0000	*
Constante	5,2285***	0,2212	5,5326***	0,1734	
Modeltoets <i>prob</i> > F	0,0059*				

Noot: Data zijn gewogen. Statistisch significant: * (p < .05), ** (p < .01), *** (p < .001)

Vaders (N = 903) , moeders (N = 1197). Vaders: (R² = 0,06), moeders (R² = 0,02).

^a Referentie categorie van de dummy- variabele.

^b Resultaten Wald- toetsen. Significant verschil tussen de coëfficiënten van vaders en moeders per factor.

Tabel 8: Seemingly Unrelated ESTimations van lineaire regressies over verschillen tussen vaders en moeders in de factoren die samenhangen met de opvoedingsstrategie autonomie. Ongestandaardiseerde coëfficiënten.

Factor	Autonomie				
	Vaders		Moeders		Verschil ^b
	Coëfficiënt	Standaardfout	Coëfficiënt	Standaardfout	
Ouderfactoren					
Opleidingsniveau					
Laag/ middelbaar opleidingsniveau ^a					
Hoog opleidingsniveau	0,1926***	0,0539	0,1507**	0,0524	
Leeftijd	0,0022	0,0058	0,004	0,0052	
Aantal werkuren	0,0002	0,0024	0,0072***	0,0021	*
Partnerfactoren					
Aantal werkuren	0,0110***	0,0023	-0,0031	0,0019	***
Kindfactoren					
Geslacht					
Jongen ^a					
Meisje	-0,0554	0,0546	0,0235	0,0510	
Leeftijd					
2-3 jaar ^a					
4-11 jaar	0,0700	0,0972	0,0830	0,0817	
12-17 jaar	0,3796***	0,1079	0,3932***	0,0923	
Sociale omgevingsfactoren					
Ouders/ schoonouders	-0,0000	0,0000	-0,0000	0,0000	
Buren	-0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	
Kinderopvang/peuterspeelzaal/ school	-0,0000***	0,0000	-0,0000	0,0000	
Constante	3,7468***	0,2840	3,9352***	0,2021	
Modeltoets <i>prob</i> > F	0,0001***				

Noot: Data zijn gewogen. Statistisch significant: * (p< .05), ** (p< .01), *** (p< .001)

Vaders (N = 860) , moeders (N = 1124). Vaders: (R² = 0,11), moeders (R² = 0,09).

^a Referentie categorie van de dummy- variabele.

^b Resultaten Wald- toetsen. Significant verschil tussen de coëfficiënten van vaders en moeders per factor.

Tabel 9: Seemingly Unrelated ESTimations van lineaire regressies over verschillen tussen vaders en moeders in de factoren die samenhangen met de opvoedingsstrategie straffen. Ongestandaardiseerde coëfficiënten.

Factor	Straffen				
	Vaders		Moeders		Verschil ^b
	Coëfficiënt	Standaardfout	Coëfficiënt	Standaardfout	
Ouderfactoren					
Opleidingsniveau					
Laag/ middelbaar opleidingsniveau ^a					
Hoog opleidingsniveau	-0,1730**	0,0693	-0,2210***	0,0650	
Leeftijd	-0,0158**	0,0064	-0,0282***	0,0066	
Aantal werkuren	-0,0019	0,0026	-0,0048	0,0028	
Partnerfactoren					
Aantal werkuren	-0,0049	0,0029	-0,0042	0,0023	
Kindfactoren					
Geslacht					
Jongen ^a					
Meisje	-0,0928	0,0674	-0,1856**	0,0607	
Leeftijd					
2-3 jaar ^a					
4-11 jaar	-0,0111	0,0976	0,0187	0,0946	
12-17 jaar	-0,3019*	0,1194	-0,1784	0,1198	
Sociale omgevingsfactoren					
Ouders/ schoonouders	0,0001	0,0001	-0,0000	0,0000	
Buren	-0,0000	0,0001	0,0000	0,0000	
Kinderopvang/peuterspeelzaal/ school	0,0000	0,0000	-0,0000	0,0000	
Constante	4,4687***	0,2907	5,0412***	0,2331	
Modeltoets <i>prob</i> > F	0,6024				

Noot: Data zijn gewogen. Statistisch significant: * (p< .05), ** (p< .01), *** (p< .001)

Vaders (N = 903) , moeders (N = 1197). Vaders: (R² = 0,08), moeders (R² = 0,12).

^a Referentie categorie van de dummy- variabele.

^b Resultaten Wald- toetsen. Significant verschil tussen de coëfficiënten van vaders en moeders per factor.

Tabel 10: Seemingly Unrelated ESTimations van lineaire regressies over verschillen tussen vaders en moeders in de factoren die samenhangen met de opvoedingsstrategie belonen. Ongestandaardiseerde coëfficiënten.

Factor	Belonen				
	Vaders		Moeders		Verschil ^b
	Coëfficiënt	Standaardfout	Coëfficiënt	Standaardfout	
Ouderfactoren					
Opleidingsniveau					
Laag/ middelbaar opleidingsniveau ^a					
Hoog opleidingsniveau	-0,1132	0,0763	-0,0362	0,0838	
Leeftijd	0,0032	0,0080	-0,0359***	0,0068	***
Aantal werkuren	0,0019	0,0030	-0,0051	0,0037	
Partnerfactoren					
Aantal werkuren	0,0025	0,0034	-0,0065*	0,0030	
Kindfactoren					
Geslacht					
Jongen ^a					
Meisje	-0,0783	0,0768	0,0696	0,0726	
Leeftijd					
2-3 jaar ^a					
4-11 jaar	-0,1175	0,1165	0,1315	0,1242	
12-17 jaar	-0,3548**	0,1375	0,1583	0,1450	*
Sociale omgevingsfactoren					
Ouders/ schoonouders	-0,0001	0,0001	0,0000	0,0000	
Buren	0,0001	0,0001	-0,0000	0,0000	
Kinderopvang/peuterspeelzaal/ school	0,0000	0,0000	-0,0000	0,0000	
Constante	3,6089***	0,3522	5,1158***	0,2850	
Modeltoets <i>prob > F</i>	0,0158*				

Noot: Data zijn gewogen. Statistisch significant: * (p< .05), ** (p< .01), *** (p< .001)

Vaders (N = 860) , moeders (N = 1125). Vaders: (R² = 0,02), moeders (R² = 0,06).

^a Referentie categorie van de dummy- variabele.

^b Resultaten Wald- toetsen. Significant verschil tussen de coëfficiënten van vaders en moeders per factor.

Tabel 11: Seemingly Unrelated ESTimations van lineaire regressies over verschillen tussen vaders en moeders in de factoren die samenhangen met de opvoedingsstrategie negeren. Ongestandaardiseerde coëfficiënten.

Factor	Negeren				
	Vaders		Moeders		Verschil ^b
	Coëfficiënt	Standaardfout	Coëfficiënt	Standaardfout	
Ouderfactoren					
Opleidingsniveau					
Laag/ middelbaar opleidingsniveau ^a					
Hoog opleidingsniveau	-0,2152**	0,0830	-0,1916*	0,0793	
Leeftijd	0,0185*	0,0084	-0,0197**	0,0076	***
Aantal werkuren	0,0007	0,0032	-0,0105**	0,0038	*
Partnerfactoren					
Aantal werkuren	-0,0106**	0,0035	-0,0106**	0,0034	
Kindfactoren					
Geslacht					
Jongen ^a					
Meisje	-0,0673	0,0829	0,0048	0,0786	
Leeftijd					
2-3 jaar ^a					
4-11 jaar	-0,0294	0,1269	-0,1253	0,1281	
12-17 jaar	-0,1260	0,1469	0,0008	0,1479	
Sociale omgevingsfactoren					
Ouders/ schoonouders	0,0001	0,0001	-0,0000	0,0000	
Buren	0,0000	0,0000	0,0002***	0,0000	
Kinderopvang/peuterspeelzaal/ school	-0,0000***	0,0000	-0,0002***	0,0000	
Constante	1,8753***	0,3856	3,0842***	0,3131	
Modeltoets <i>prob > F</i>	0,0162*				

Noot: Data zijn gewogen. Statistisch significant: * (p< .05), ** (p< .01), *** (p< .001)

Vaders (N = 903) , moeders (N = 1195). Vaders: (R² = 0,04), moeders (R² = 0,07).

^a Referentie categorie van de dummy- variabele.

^b Resultaten Wald- toetsen. Significant verschil tussen de coëfficiënten van vaders en moeders per factor.

Tabel 12: Seemingly Unrelated ESTimations van lineaire regressies over verschillen tussen vaders en moeders in de factoren die samenhangen met de opvoedingsstrategie organisatie. Ongestandaardiseerde coëfficiënten.

Factor	Organisatie				
	Vaders		Moeders		Verschil ^b
	Coëfficiënt	Standaardfout	Coëfficiënt	Standaardfout	
Ouderfactoren					
Opleidingsniveau					
Laag/ middelbaar opleidingsniveau ^a					
Hoog opleidingsniveau	-0,0670	0,0496	-0,0810	0,0531	
Leeftijd	-0,0093*	0,0047	-0,0088	0,0053	
Aantal werkuren	-0,0029	0,0020	-0,0017	0,0021	
Partnerfactoren					
Aantal werkuren	-0,0007	0,0021	0,0008	0,0019	
Kindfactoren					
Geslacht					
Jongen ^a					
Meisje	0,0337	0,0479	0,0101	0,0468	
Leeftijd					
2-3 jaar ^a					
4-11 jaar	0,0328	0,0696	0,1216	0,0695	
12-17 jaar	-0,0405	0,0822	0,0834	0,0900	
Sociale omgevingsfactoren					
Ouders/ schoonouders	0,0000	0,0000	-0,0000**	0,0000	*
Buren	-0,0000	0,0000	0,0000***	0,0000	*
Kinderopvang/peuterspeelzaal/ school	0,0000***	0,0000	-0,0000	0,0000	***
Constante	5,5962***	0,2003	5,3767***	0,2230	
Modeltoets <i>prob</i> > F	0,0121*				

Noot: Data zijn gewogen. Statistisch significant: * (p< .05), ** (p< .01), *** (p< .001)

Vaders (N = 903) , moeders (N = 1197). Vaders: (R² = 0,03), moeders (R² = 0,02).

^a Referentie categorie van de dummy- variabele.

^b Resultaten Wald- toetsen. Significant verschil tussen de coëfficiënten van vaders en moeders per factor.

Tabel 13: Seemingly Unrelated ESTimations van lineaire regressies over verschillen tussen vaders en moeders in de factoren die samenhangen met de opvoedingsstrategie consistentie. Ongestandaardiseerde coëfficiënten.

Factor	Consistentie				
	Vaders		Moeders		Verschil ^b
	Coëfficiënt	Standaardfout	Coëfficiënt	Standaardfout	
Ouderfactoren					
Opleidingsniveau					
Laag/ middelbaar opleidingsniveau ^a					
Hoog opleidingsniveau	0,1078	0,0644	0,0169	0,0675	
Leeftijd	-0,0129*	0,0060	-0,0031	0,0062	
Aantal werkuren	-0,0020	0,0029	0,0051	0,0027	
Partnerfactoren					
Aantal werkuren	0,0019	0,0027	0,0060**	0,0023	
Kindfactoren					
Geslacht					
Jongen ^a					
Meisje	0,0867	0,0640	-0,0126	0,0599	
Leeftijd					
2-3 jaar ^a					
4-11 jaar	0,0362	0,0984	0,1148	0,0967	
12-17 jaar	0,0148	0,1160	0,0874	0,1114	
Sociale omgevingsfactoren					
Ouders/ schoonouders	-0,0000	0,0000	-0,0000	0,0000	
Buren	-0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	
Kinderopvang/peuterspeelzaal/ school	0,0000	0,0000	-0,0000	0,0000	
Constante	5,1706***	0,2755	4,4705***	0,2573	
Modeltoets <i>prob</i> > F	0,3673				

Noot: Data zijn gewogen. Statistisch significant: * (p< .05), ** (p< .01), *** (p< .001)

Vaders (N = 903) , moeders (N = 1196). Vaders: (R² = 0,02), moeders (R² = 0,02).

^a Referentie categorie van de dummy- variabele.

^b Resultaten Wald- toetsen. Significant verschil tussen de coëfficiënten van vaders en moeders per factor.

4.2.2 Resultaten Seemingly Unrelated ESTimation per hypothese

In lijn met de deelvragen en de wijze waarop de factoren zijn behandeld in het theoretisch kader van dit onderzoek, behandel ik de resultaten van SUEST nu per hypothese. Ik bekijk per hypothese eerst of er verschil is tussen vaders en moeders in de samenhang van de betreffende factor en de opvoedingsstrategie (resultaten Wald-toetsen). Vervolgens wordt besproken of de samenhang sterker is voor vaders of voor moeders. Dit doe ik aan de hand van de significantie en de grootte van de coëfficiënten. Ik behandel eerst de hypothesen die zijn opgesteld voor de ouderfactoren. Vervolgens bespreek ik de resultaten voor de hypothesen van de partner-, kind- en omgevingsfactoren.

4.2.2.1 Resultaten hypothesen ouderfactoren

Er zijn drie hypothesen opgesteld behorend bij de ouderfactoren. Hypothese 1 voorspelde dat het opleidingsniveau van de ouder een sterkere voorspeller is voor het opvoedingsgedrag van vaders dan voor het opvoedingsgedrag van moeders. Een hoog opleidingsniveau van de ouder geeft in vergelijking met een laag opleidingsniveau voor een van de opvoedingsstrategieën, namelijk inductie, een significant verschil aan tussen vaders en moeders⁹. De samenhang tussen een hoog opleidingsniveau van de ouder en het geven van inductie aan een kind is dus verschillend voor vaders en moeders. Voor vaders geldt dat het geven van inductie aan een kind sterker door zijn opleidingsniveau wordt bepaald, dan dat dit voor moeders geldt. De coëfficiënt van een hoog opleidingsniveau van vaders is significant verschillend van 0, terwijl de coëfficiënt van dat van moeders dat niet is. Een hoog opleidingsniveau van de ouder is dus alleen voor vaders een voorspeller en dit is in lijn met hypothese 1. De negatieve coëfficiënt behorend bij het hoge opleidingsniveau van vaders geeft alleen wel aan dat hoe hoger vader is opgeleid, hoe minder inductie hij geeft. Dit is niet wat ik had verwacht op basis van de theorie waarin wordt verondersteld dat een hoger opleidingsniveau tot het geven van meer positief opvoedingsgedrag zou leiden. Hypothese 1 kan echter wel bevestigd worden, omdat een hoog opleidingsniveau van de ouder vergeleken met een laag opleidingsniveau van de ouder wel een voorspeller is voor het geven van inductie door vaders, maar niet voor het geven van inductie aan een kind door moeders.

Hypothese 2 gaf de verwachting aan dat de leeftijd van de ouder een sterkere voorspeller is voor het opvoedingsgedrag van vaders dan voor het opvoedingsgedrag van moeders. De leeftijd van de ouder blijkt voor drie opvoedingsstrategieën, namelijk inductie, belonen en negeren significant verschillend te zijn voor vaders en moeders¹⁰. Kijken we naar de coëfficiënten dan zien we dat de leeftijd van de ouder een significante voorspeller is voor de mate waarin moeders inductie geven aan een kind en de mate waarin zij het kind belonen. Moeders geven minder inductie en belonen hun kind minder naarmate zij zelf ouder zijn. Voor vaders geldt dit niet. De leeftijd van de ouder is voor deze twee opvoedingsstrategieën geen significante voorspeller voor vaders. De opvoedingsstrategie negeren is zoals gezegd de derde opvoedingsstrategie waarop de leeftijd van de ouder een significant verschil tussen vaders en moeders laat zien. De richting van de bijbehorende coëfficiënt is voor vaders alleen positief en voor moeders negatief. Dit betekent dat vaders meer negeren naarmate zij zelf ouder zijn en dat moeders juist minder negeren naarmate zij zelf ouder zijn. De sterkte van de coëfficiënt van vaders en moeders verschilt maar weinig en zij zijn voor beide significant verschillend van 0. De leeftijd van de ouder is dus voor zowel vaders als moeders een voorspeller voor de mate van negeren van een kind, maar ik kan niet vaststellen voor wie de leeftijd van de ouder nu een

⁹ Zie tabel 6.

¹⁰ Zie tabel 6, 10 en 11.

sterkere voorspeller is. Hiervoor liggen de groottes van de coëfficiënten te dicht bij elkaar. Hypothese 2 wordt dan ook niet bevestigd, want de leeftijd van de ouder is geen sterkere voorspeller voor het opvoedingsgedrag van vaders. Dat vaders soms moeten toegroeien naar het vaderschap lijkt minder te maken te hebben met zijn leeftijd dan is aangenomen.

De veronderstelde samenhang tussen het aantal werkuren van de ouder en het opvoedingsgedrag van vaders en moeders staat centraal in hypothese 3. Voor de opvoedingsstrategieën autonomie en negeren blijkt deze samenhang significant verschillend te zijn voor vaders en moeders¹¹. Ik voorspelde dat het aantal werkuren van de ouder een sterkere samenhang met het opvoedingsgedrag van vaders heeft in vergelijking met het opvoedingsgedrag van moeders. De resultaten laten voor de twee significante opvoedingsstrategieën autonomie en negeren echter een tegengesteld beeld zien. Het aantal werkuren blijkt juist voor moeders uit te maken voor het toepassen van de opvoedingsstrategieën autonomie en negeren. De coëfficiënten behorend bij het aantal werkuren van moeders zijn significant verschillend van 0. Hoe meer uren moeders werken, hoe meer zij hun kind autonomie geven en hoe minder moeders hun kind negeren. Het aantal werkuren vormt voor vaders geen voorspeller, want de bijbehorende coëfficiënten zijn niet significant verschillend van 0. Een wijziging in de werkuren van vaders lijkt dus geen aanleiding te geven tot veranderingen in zijn opvoedingsgedrag. In tegenstelling tot de theoretische aannames zijn voor de betrokkenheid van vaders bij de opvoeding zijn eigen werkuren minder van belang dan dat dit voor moeders geldt. Deze resultaten zijn niet consistent met de hypothese en dus wordt hypothese 3 niet bevestigd.

4.2.2.2 Resultaten hypothesen partnerfactoren

Hypothese 4 heeft betrekking op de partnerfactoren en stelt dat het aantal werkuren van de partner een sterkere voorspeller is voor het opvoedingsgedrag van vaders dan voor het opvoedingsgedrag van moeders. Bekijk ik de resultaten van de Wald-toetsen dan zie ik dat het aantal werkuren van de partner een significant verschillende samenhang heeft tussen vaders en moeders met de opvoedingsstrategieën affectie en autonomie¹². De bijbehorende coëfficiënten zijn alleen voor vaders significant verschillend van 0. De significante coëfficiënten behorend bij vaders geven aan dat het aantal werkuren van de partner een samenhang vertoont met de mate waarin vaders een kind affectie en autonomie geven. Voor de vader geldt dat naarmate zijn vrouw meer uren werkt, hij meer affectie en meer autonomie geeft aan zijn kind. De theoretische veronderstelling dat het vaderschap gevoeliger zou zijn voor invloeden zoals het werk van de partner dan het moederschap is consistent met deze bevinding. Voor het opvoedingsgedrag van moeders lijkt het niet uit te maken hoeveel uren haar partner werkt. Hypothese 4 wordt dus bevestigd, want het aantal werkuren van de partner vormt alleen een voorspeller voor het opvoedingsgedrag van vaders en niet voor het opvoedingsgedrag van moeders.

4.2.2.3 Resultaten hypothesen kindfactoren

De hypothesen 5, 6a en 6b gaan over de kindfactoren. Hypothese 5 voorspelde dat het geslacht van het kind een sterkere voorspeller is voor het opvoedingsgedrag van vaders dan voor het opvoedingsgedrag van moeders. Het geslacht van het kind is een factor die voor geen van de opvoedingsstrategieën een significant verschillende samenhang tussen vaders en moeders als resultaat geeft. In de tien modellen laat het geslacht van het kind als voorspeller niet een keer een

¹¹ Zie tabel 8 en 11.

¹² Zie tabel 1 en 8.

significant verschil zien tussen vaders en moeders. Het geslacht van het kind is een voorspeller die dezelfde samenhang heeft met het opvoedingsgedrag van vaders als met het opvoedingsgedrag van moeders. Zowel vaders als moeders wijzigen hun opvoedingsgedrag niet op basis van het geslacht van hun kind. In aansluiting hierop lijken vaders dus niet, zoals op basis van theorie verwacht is, een grotere betrokkenheid dan moeders te rapporteren bij de opvoeding van een kind met hetzelfde geslacht. Hypothese 5 wordt dus niet bevestigd. Het geslacht van het kind is geen sterkere voorspeller voor het opvoedingsgedrag van vaders dan voor het opvoedingsgedrag van moeders.

De hypothesen 6a en 6b behandelen beide de leeftijd van het kind als voorspellende factor voor het opvoedingsgedrag van vaders en moeders. Hypothese 6a stelt dat de leeftijd van het kind een sterkere voorspeller is voor het opvoedingsgedrag van vaders, terwijl in hypothese 6b juist wordt verondersteld dat de leeftijd van het kind een sterkere voorspeller is voor het opvoedingsgedrag van moeders. Omdat ik de leeftijd van het kind als dummy-variabele in de analyse heb opgenomen, kan ik eigenlijk maar over twee leeftijdscategorieën de basisschool-leeftijd (4-11 jaar) en de middelbare school-leeftijd (12-17 jaar) uitspraken doen. In een aanvullende analyse¹³ heb ik daarom de basisschool-leeftijd als referentiecategorie opgenomen zodat er ook uitspraken over de voor-schoolleeftijd (2-3 jaar) gedaan kunnen worden. Voor deze laatst genoemde voor-schoolleeftijd en de basisschool-leeftijd geldt dat er geen enkel significant verschil tussen vaders en moeders is in de samenhang met het opvoedingsgedrag vergeleken met de referentiecategorie. Zowel hypothese 6a als hypothese 6b worden voor deze twee leeftijdscategorieën dan ook niet bevestigd.

De derde leeftijdscategorie, namelijk de middelbare school-leeftijd van een kind laat geheel andere resultaten zien. De middelbare school-leeftijd blijkt vergeleken met de andere twee leeftijdscategorieën wel een significant verschil in samenhang aan te geven tussen vaders en moeders. De samenhang van de middelbare school-leeftijd en de opvoedingsstrategieën affectie, inductie, uitleggen en belonen is verschillend voor vaders en moeders¹⁴. De significantie en de grootte van de coëfficiënten geven aan of de samenhang sterker is voor vaders of voor moeders. Voor drie van de vier opvoedingsstrategieën is de coëfficiënt voor vaders wel significant verschillend van 0, maar niet voor moeders. Dit betekent dat de leeftijd van een kind van 12 tot en met 17 jaar alleen voor vaders een voorspeller is voor de mate waarin zij een kind inductie en uitleg geven en een kind belonen. Voor de vierde opvoedingsstrategie, namelijk affectie, hebben de coëfficiënten voor zowel vaders als moeders een significant niveau. De coëfficiënt behorend bij vaders is echter groter dan de coëfficiënt behorend bij moeders. Daarom is de leeftijd van een kind van 12 tot en met 17 jaar ook een sterkere voorspeller voor de mate waarin vaders in vergelijking met moeders affectie geven aan een kind. De manier van opvoeden door vaders hangt dus sterker samen met de leeftijd van een kind dan dat dit voor moeders geldt. Vaders hebben aangegeven minder affectie, inductie, uitleg en beloning te geven als een kind tussen de 12 en 17 jaar is dan wanneer een kind tussen de 2 en 11 jaar is. Dit komt overeen met de theoretische veronderstelling dat vaders hun betrokkenheid bij de opvoeding meer dan moeders kunnen aanpassen aan de leeftijd van hun kind. Vaders lijken meer dan moeders de vrijheid te hebben om afhankelijk van de omstandigheden (leeftijd van het kind) hun betrokkenheid bij de opvoeding te wijzigen. Deze resultaten zijn in lijn met hypothese 6a die voorspelde dat de leeftijd van het kind een sterkere voorspeller is voor het opvoedingsgedrag van vaders. De resultaten zijn niet consistent met hypothese 6b. Hypothese 6b wordt niet bevestigd, omdat de leeftijd van een kind geen sterkere voorspeller is voor het opvoedingsgedrag van moeders.

¹³ Beknopte resultaten van de aanvullende analyse zijn te vinden in bijlage 3.

¹⁴ Zie tabel 4, 6, 7 en 10.

4.2.2.4 Resultaten hypothesen omgevingsfactoren

De omgevingsfactoren heb ik getoetst met drie variabelen die een vorm van sociale steun meten. Dit zijn 'ouders/ schoonouders', 'buren' en kinderopvang/ peuterspeelzaal/ school'. Hypothese 7 stelt dat het ontvangen van sociale steun een sterkere voorspeller is voor het opvoedingsgedrag van vaders dan voor het opvoedingsgedrag van moeders. In totaal hangen de drie sociale steun-variabelen negen keer significant verschillend samen met het opvoedingsgedrag van vaders enerzijds en moeders anderzijds¹⁵. Van de negen keer dat de sociale steun-variabelen een significant verschil geven, is de coëfficiënt zeven keer significant verschillend van 0 voor vaders en twee keer significant verschillend van 0 voor moeders. Dit betekent dat sociale steun vaker een voorspeller is voor het opvoedingsgedrag van vaders dan voor het opvoedingsgedrag van moeders.

Bekijk ik de drie sociale steun-variabelen apart dan zie ik dat de steun van 'ouders/ schoonouders' op drie opvoedingsstrategieën, namelijk affectie, responsiviteit en organisatie een significant verschil geeft tussen vaders en moeders¹⁶. De coëfficiënten behorend bij affectie en responsiviteit tonen een significante samenhang aan voor vaders maar niet voor moeders. Hoe meer steun vaders van ouders en/of schoonouders krijgen, hoe minder affectie en responsiviteit zij geven aan hun kind. De coëfficiënten behorend bij de opvoedingsstrategie organisatie geven juist een significante samenhang voor moeders maar niet voor vaders. Hoe meer steun moeders van ouders en/of schoonouders krijgen, hoe minder zij zorgen voor organisatie. Samenvattend is het ontvangen van steun van 'ouders/schoonouders' voor vaders vaker een sterkere voorspeller voor zijn opvoedingsgedrag dan voor moeders. De steun van buren heeft eenmaal een significante coëfficiënt voor vaders en eenmaal een significante coëfficiënt voor moeders¹⁷. Meer steun van de buren leidt ertoe dat vaders aangeven meer affectief gedrag te tonen. Voor moeders leidt steun van de buren ertoe dat zij meer zorgen voor de organisatie rond het kind. Sociale steun van de buren is dan ook voor zowel vaders als moeders een voorspeller voor hun opvoedingsgedrag. Steun van de 'kinderopvang/peuterspeelzaal/school' is viermaal een sterkere voorspeller voor het opvoedingsgedrag van vaders¹⁸. Voor de mate van responsiviteit, inductie, uitleg en organisatie heeft deze vorm van steun namelijk wel voor vaders maar niet voor moeders een coëfficiënt die significant van 0 verschilt. Hoe meer steun vaders ontvangen van de 'kinderopvang/peuterspeelzaal/school', hoe meer responsiviteit, inductie, uitleg en organisatie zij rapporteren te tonen naar een kind. Sociale steun van de 'kinderopvang/peuterspeelzaal/school' is dus alleen voor het opvoedingsgedrag van vaders een voorspeller.

Op basis van de resultaten van de omgevingsfactoren kan ik de theoretische verwachting bevestigen dat sociale steun voor vaders meer dan voor moeders van belang is voor hun manier van opvoeden. Het ontvangen van sociale steun is namelijk vaker een sterkere voorspeller voor het opvoedingsgedrag van vaders dan voor het opvoedingsgedrag van moeders. Hierbij moet wel worden opgemerkt dat de verschillen niet op alle tien opvoedingsstrategieën van toepassing zijn. Dat steun meer samenhangt met het opvoedingsgedrag van vaders lijkt de theoretische aanname te bevestigen dat steun belangrijker is voor vaders, omdat zij in vergelijking met moeders minder ervaren en betrokken zijn bij hun ouderrol. Met de hierboven beschreven resultaten wordt hypothese 7 voor een deel van de opvoedingsstrategieën bevestigd. Het ontvangen van steun is

¹⁵ Zie tabel 4, 5, 6, 7 en 12.

¹⁶ Zie tabel 4, 5 en 12.

¹⁷ Zie tabel 4 en 12.

¹⁸ Zie tabel 5, 6, 7 en 12.

inderdaad een sterkere voorspeller voor het opvoedingsgedrag van vaders dan voor het opvoedingsgedrag van moeders.

4.2.3 Samenvattend

De resultaten laten zien dat er in acht van de tien modellen significante verschillen zijn tussen vaders en moeders in de factoren die samenhangen met hun opvoedingsgedrag. Alleen op de opvoedingsstrategieën straffen en consistentie is van toepassing dat alle factoren dezelfde voorspellende waarden hebben. In de acht significante modellen laten per model hoogstens vier factoren een verschil in samenhang zien tussen vaders en moeders. Dit betreffen de modellen van de opvoedingsstrategieën 'affectie' en 'inductie'. Het model van 'organisatie' bevat drie factoren met een verschillende coëfficiënt en de rest van de modellen hebben twee factoren waarvan de samenhang verschillend is voor vaders en moeders. In totaal is er 21 keer significantie geconstateerd op de factoren verdeeld over de acht modellen. Dit betekent dat iets meer dan 25 procent van de factoren een verschil in samenhang heeft in het opvoedingsgedrag van vaders en moeders. Er zijn dus, gezien over het geheel van tien opvoedingsstrategieën, meer factoren die geen verschil in voorspellende waarde op het opvoedingsgedrag van vaders en moeders hebben dan factoren die dit wel hebben.

De vraag die in de hypothesen centraal stond, was of de factoren een sterkere samenhang hebben met het opvoedingsgedrag van vaders of met het opvoedingsgedrag van moeders. Uit de resultaten blijkt dat van de 21 factoren die een verschil tussen vaders en moeders aangeven er veertien keer een factor is die een significante voorspeller is voor vaders op een van de opvoedingsstrategieën. Zes keer is een van deze factoren een significante voorspeller voor moeders en een keer is een factor voor zowel de manier van opvoeden door vaders als door moeders een significante voorspeller. Samenvattend stel ik vast dat de resultaten laten zien dat van de factoren met een verschil tussen vaders en moeders de ruime meerderheid een sterkere samenhang heeft met het opvoedingsgedrag van vaders.

Verder blijkt uit de resultaten van dit onderzoek dat vier van de acht hypothesen bevestigd worden. Dit zijn de hypothesen over het opleidingsniveau van de ouder (H 1), het aantal werkuren van de ouder (H 4), de leeftijd van het kind (H 6a) en de sociale steun die ouders ontvangen (H 7). Voor al deze factoren is van toepassing dat zij een sterkere voorspeller zijn voor het opvoedingsgedrag van vaders dan voor het opvoedingsgedrag van moeders. De andere vier hypothesen worden niet bevestigd. De hypothesen van dit onderzoek worden dus gedeeltelijk ondersteund door de resultaten. Voor de hypothesen over de ouderfactoren en de kindfactoren is de minste steun gevonden op basis van de resultaten. De hypothesen over de partner- en omgevingsfactoren krijgen daarentegen de meeste ondersteuning. De verschillen in de voorspellers van het opvoedingsgedrag van vaders en moeders bestaan dan ook vooral uit de partner- en omgevingsfactoren en de leeftijd van het kind.

5. Conclusie en discussie

In dit laatste hoofdstuk wordt de conclusie van dit onderzoek uiteengezet. Met het beantwoorden van de deelvragen van dit onderzoek wil ik uiteindelijk antwoord geven op de centrale vraagstelling. Daarnaast wordt in dit hoofdstuk een discussie uiteengezet over de zwakke en sterke punten van dit onderzoek. Afsluitend geef ik aanbevelingen voor verder onderzoek en de praktijk.

Het doel van dit onderzoek was het in kaart brengen van factoren die verschillend samenhangen met het opvoedingsgedrag van vaders en moeders. Ik verwachtte dat sommige factoren een sterkere samenhang hebben met de manier van opvoeden door vaders dan met de manier van opvoeden door moeders. Het theoretisch kader van deze verwachting was dat vaders en moeders een andere socialisatie voor de ouderrol ontvangen (Parke & Brott, 2004) en dat vaders daarmee meer dan moeders de vrijheid kunnen hebben om hun betrokkenheid en de manier van opvoeden te bepalen (Cabrera et al. 2000). Het opvoedingsgedrag van vaders zou hierdoor meer gevoelig kunnen zijn voor ‘contextuele factoren’ (Doherty et al. 1998, p. 289).

5.1 Beantwoording deelvragen

Deelvraag 1: Zijn er verschillen tussen vaders en moeders in de mate waarin ouderfactoren samenhangen met hun opvoedingsgedrag?

De bevinding is dat er een aantal verschillen zijn in de samenhang van de ouderfactoren met het opvoedingsgedrag van vaders en moeders. De drie ouderfactoren, namelijk het opleidingsniveau, de leeftijd en het aantal werkuren van de ouder, geven een verschil in samenhang aan met respectievelijk de opvoedingsstrategieën inductie¹⁹, autonomie, belonen en negeren.

In lijn met de verwachtingen is het opleidingsniveau van de ouder een sterkere voorspeller voor de mate waarin vaders inductie geven aan hun kind. Omdat deze bevinding maar op een van de tien opvoedingsstrategieën van toepassing is, heeft het opleidingsniveau van de ouder voor de meerderheid van de opvoedingsstrategieën dezelfde samenhang voor vaders en moeders. Daarbij komt het resultaat dat vaders minder inductie geven aan hun kind als zij hoger zijn opgeleid niet overeen met de verwachtingen. Ik concludeer op basis hiervan dat er beperkte ondersteuning is voor de hypothese dat het socialisatie-effect van het volgen van hoger onderwijs belangrijker is voor vaders dan voor moeders. Verondersteld was dat vaders een minder uitgebreide socialisatie voor de ouderrol ontvangen (Parke & Brott, 1999) en dat daarom de mogelijke ‘extra’ socialisatie vanuit het volgen van hoger onderwijs belangrijker zou zijn voor hun manier van opvoeden.

Voor de andere twee ouderfactoren geldt dat zij, in tegenstelling tot de verwachtingen, een sterkere samenhang hebben met het opvoedingsgedrag van moeders. Zowel de leeftijd als het aantal werkuren van de ouder zijn factoren die vaker alleen een voorspeller vormen voor de mate waarin moeders inductie, autonomie en beloning geven aan een kind en een kind negeren. Een mogelijke verklaring voor deze bevinding is dat moeders nog steeds de meeste tijd met een kind doorbrengen

¹⁹ Inductie is gedefinieerd als de mate waarin ouders aangeven in hun opvoeding het kind te wijzen op verdrietige en emotionele gevolgen van zijn of haar overtreding voor de ander (Bucx, 2010).

(Cloin & Souren, 2011) en dat daarom haar persoonlijke kenmerken meer van invloed zouden zijn op haar gedrag als opvoeder. Moeders lijken hun manier van opvoeden ook meer vanuit bepaalde opvoedingsdoelen te bepalen (Bucx & De Roos, 2011). Dit kan er voor zorgen dat zij mogelijk meer nadenken over en investeren in hun opvoedingsgedrag. De grotere variatie in de samenhang van de ouderfactoren met de manier van opvoeden door moeders zou hierdoor verklaard kunnen worden.

Concluderend stel ik vast dat er verschillen zijn in de samenhang van de ouderfactoren en het opvoedingsgedrag van vaders en moeders, maar er zijn ook veel overeenkomsten. Kenmerken van de ouder zijn in de samenhang met de manier van opvoeden dus veelal gelijk voor vaders en moeders. Ouderfactoren die een verschil geven tussen vaders en moeders hebben daarnaast in tegenstelling tot de hypothesen vader een sterkere samenhang met het opvoedingsgedrag van moeders. De bevindingen betreffende de ouderfactoren geven dan ook weinig bevestiging voor de opgestelde hypothesen.

2. Zijn er verschillen tussen vaders en moeders in de mate waarin partnerfactoren samenhangen met hun opvoedingsgedrag?

De partnerfactor van dit onderzoek, namelijk het aantal werkuren van de partner, hangt zoals verwacht in een verschillende mate samen met het opvoedingsgedrag van vaders en moeders. Dit heeft alleen betrekking op twee van de tien opvoedingsstrategieën. Het aantal werkuren van de partner is wel voor vaders, maar niet voor moeders een voorspeller voor de mate waarin een kind affectie en autonomie krijgt. Vaders geven hun kind meer affectie en meer autonomie als hun vrouw meer uren werkt. Dit is een belangrijke bevinding die in lijn is met eerder onderzoek (Barnett & Baruch, 1987; Doherty et al. 1998). Deze bevinding sluit aan op de theoretische verwachting dat het vaderschap meer gevoelig kan zijn voor invloeden zoals het werk van de partner dan het moederschap (Doherty et al. 1998). Het werk van de partner lijkt een omstandigheid te zijn die invloed heeft op de keuze van vaders om meer of minder betrokken te zijn bij de opvoeding van een kind. Verondersteld wordt dat vaders meer dan moeders de keuze en de vrijheid hebben om hun mate van betrokkenheid bij de opvoeding te bepalen (Grolnick et al. 1998). Mogelijk dat deze vrijheid van vaders wordt ingeperkt of in een bepaalde mate afhankelijk is van het aantal uren dat hun partner werkt. In lijn met eerder onderzoek (Barnett & Baruch, 1987) beargumenteer ik dat een toename van het aantal werkuren van de partner een stimulerend dan wel verplichtend kader kan vormen voor vaders om hun ouderrol op te pakken. Deelvraag 2 en de hypothese behorende bij de partnerfactoren kunnen dan ook bevestigend worden beantwoord voor twee van de tien opvoedingsstrategieën.

3. Zijn er verschillen tussen vaders en moeders in de mate waarin kindfactoren samenhangen met hun opvoedingsgedrag?

Voor de kindfactoren zijn er alleen wat betreft de leeftijd van het kind verschillen tussen het opvoedingsgedrag van vaders en moeders geconstateerd. De leeftijd van het kind laat een sterkere samenhang zien voor vaders dan voor moeders met vier opvoedingsstrategieën. Dit zijn de opvoedingsstrategieën affectie, inductie, uitleggen en belonen. Vaders geven minder affectie, inductie, uitleg en beloning aan oudere kinderen (12-17 jaar) dan aan jongere kinderen. De mate waarin deze strategieën worden gehanteerd, kan gezien worden als een indicator voor de mate waarin ouders betrokken zijn bij de opvoeding van hun kind. Mogelijk besluiten vaders hun

betrokkenheid bij de ouderrol te verminderen wanneer zij ervaren dat hun kind van middelbare school-leeftijd zelfstandiger wordt en meer bezig is met situaties buiten het gezin. Daarmee kan deze bevinding gezien worden als ondersteuning voor de theorie dat de betrokkenheid van vaders bij de ouderrol meer afhangt van de omstandigheden vergeleken met moeders, en dat dit komt doordat de verwachtingen en verantwoordelijkheden van de moederrol meer vast liggen dan voor vaders en vaders daardoor dus meer vrijheid hebben in het oppakken van de ouderrol (Doherty et al. 1998). Als kinderen jong zijn (2-12 jaar), is er geen verschil in samenhang tussen vaders en moeders en hun opvoedingsgedrag. Dit is mogelijk te verklaren door het soort opvoedingsgedrag dat gemeten is in dit onderzoek. Als er meer gedrag zoals het 'stimuleren tot het nemen van risico's' was gevraagd in de vragenlijst, dan hadden er wellicht wel verschillen tussen vaders en moeders geconcludeerd kunnen worden. Vaders lijken dit type gedrag meer te stimuleren dan moeders (De Hoog et al. 2011) en vooral kinderen in de basisschool-leeftijd zouden hier gevoelig voor kunnen zijn.

Er werd geen enkel verschil gevonden tussen vaders en moeders in de samenhang van het geslacht van het kind en de manier van opvoeden. Inconsistent met de verwachtingen rapporteren vaders geen grotere betrokkenheid bij de opvoeding van zonen, wanneer gecontroleerd is voor allerlei achtergrondkenmerken van ouder, kind en gezin. Het ontbreken van een verschil in deze samenhang tussen vaders en moeders kan betekenen dat vaders ondanks hun veronderstelde vrijheid in het bepalen van hun opvoedingsrol toch minder selectief zijn in hun gedrag richting zonen en dochters dan verondersteld is op basis van de theorie. Deze bevinding is niet consistent met eerder onderzoek (McKinney & Renk, 2008; Starrels, 1994). Mogelijk dat de vaders in onze steekproef een gelijke behandeling van zonen en dochter gewenst vinden en dat hun gedrag daardoor minder samenhangt met het geslacht van het kind. De voorkeur voor een gelijke opvoeding van zonen en dochters kan voortkomen uit het hebben van minder traditionele opvattingen over de rol van mannen en vrouwen in de samenleving.

Als conclusie kan er gesteld worden dat niet allebei de kindfactoren verschillen laten zien tussen de manier van opvoeden door vaders en moeders. Deelvraag 3 kan alleen positief beantwoord worden betreffende de bevindingen voor de leeftijd van het kind. De hypothesen over de kindfactoren worden dan ook maar deels bevestigd. De leeftijd van het kind blijkt het opvoedingsgedrag van vaders en moeders verschillend te voorspellen, maar het geslacht van kinderen niet.

4. Zijn er verschillen tussen vaders en moeders in de mate waarin omgevingsfactoren samenhangen met hun opvoedingsgedrag?

Er is in de resultaten bevestiging gevonden voor een verschil in samenhang tussen de omgevingsfactor van dit onderzoek, de ontvangen sociale steun, en het opvoedingsgedrag van vaders en moeders. Sociale steun is in dit onderzoek gemeten als de mate waarin ouders advies krijgen en praten over de opvoeding met 'ouders/schoonouders', 'buren' en de 'kinderopvang/peuterspeelzaal/school'. Een verschil in samenhang van een van deze drie vormen van sociale steun wordt bevestigd voor vijf van de tien opvoedingsstrategieën. Dit betreffen de opvoedingsstrategieën affectie, responsiviteit, inductie, uitleg en organisatie. In totaal is het aantal verschillen in samenhang tussen vaders en moeders wel minder groot dan het aantal overeenkomsten.

Het ontvangen van sociale steun is in lijn met de verwachtingen vaker een sterkere voorspeller voor het opvoedingsgedrag van vaders dan voor het opvoedingsgedrag van moeders. Deze bevinding sluit aan op een eerdere bevinding van Grolnick et al. (1996) dat sociale steun

belangrijker lijkt te zijn voor vaders dan voor moeders voor hun mate van betrokkenheid bij de opvoeding. Dat steun in de vorm van advies en praten meer samenhangt met het opvoedingsgedrag van vaders lijkt de theoretische aanname te bevestigen dat steun belangrijker is voor vaders, omdat verondersteld wordt dat zij in vergelijking met moeders vaak minder ervaren en minder voorbereid zijn bij hun ouderrol. Sociale steun kan namelijk bijdragen aan het zelfvertrouwen en de opvoedingsvaardigheden van ouders (Crockenberg 1988, zoals weergegeven in Cochran & Walker, 2004). Moeders zouden vanuit hun socialisatie voor de ouderrol meer ideeën en visie kunnen hebben op hoe zij hun kind willen opvoeden zodat de steun en daarmee het advies van anderen minder invloed heeft op haar manier van opvoeden. Opmerkelijk is dat vaders minder affectie en responsiviteit rapporteren als zij steun (of wel advies) krijgen van en praten over de opvoeding met ouders of schoonouders. Een verklaring hiervoor kan zijn dat steun in de vorm van advies en praten mogelijk vaak samengaat met praktische ondersteuning gegeven door ouders of schoonouders. Hierdoor nemen zij het opvoeden wat over van vaders, waardoor vaders in de praktijk minder betrokken hoeven te zijn. Daarnaast is het opvallend dat vaders juist meer responsiviteit, inductie, uitleg en organisatie rapporteren als zij advies krijgen of praten over de opvoeding met medewerkers van de kinderopvang, de peuterspeelzaal of de school. Mogelijk dat vaders meer dan moeders aan deze instituten een bepaalde kennis en kunde toeschrijven, omdat mannen tijdens hun socialisatie minder lijken te worden voorbereid op de ouderrol (Parke & Brott, 2004), en omdat vaders gemiddeld minder dan moeders tijd doorbrengen met het zorgen voor een kind (Cloïn & Souren, 2011). Dit kan tot gevolg hebben dat het hun gedrag in de opvoeding meer bepaalt.

Als antwoord op deelvraag 4 kan geconcludeerd worden dat de omgevingsfactor van dit onderzoek een aantal verschillen heeft in de voorspellende waarde voor het opvoedingsgedrag van vaders en moeders. De bijbehorende hypothese wordt bevestigd, want sociale steun is vaker een sterkere voorspeller voor het opvoedingsgedrag van vaders.

5.2 Beantwoording vraagstelling

De beantwoording van de deelvragen heeft per groep factoren inzichtelijk gemaakt of er verschillen zijn in de samenhang met het opvoedingsgedrag van vaders enerzijds en moeders anderzijds. Voor de belangrijkste bevindingen van het gehele onderzoek wordt de centrale vraagstelling hieronder beantwoord.

Welke verschillen zijn er tussen vaders en moeders in Nederland in de mate waarin ouder-, partner-, kind- omgevingsfactoren samenhangen met hun opvoedingsgedrag?

Er kunnen twee conclusies worden opgesteld over de belangrijkste bevindingen van dit onderzoek. Mijn eerste conclusie is dat er over het geheel van tien opvoedingsstrategieën meer overeenkomsten dan verschillen zijn in de voorspellers van het opvoedingsgedrag van vaders en moeders. Uit de beantwoording van de deelvragen blijkt dat de verschillen tussen vaders en moeders per factor niet voorkomen op alle opvoedingsstrategieën, maar telkens op een deel hiervan. Ook Verhoeven et al. (2007) vonden in hun onderzoek bij een meerderheid van factoren dezelfde samenhang voor vaders en moeders. Toch betekent dit niet dat alle factoren even belangrijk zijn voor de manier van opvoeden door vaders en moeders. De verschillen die zijn geconstateerd in dit huidige onderzoek vormen wel degelijk belangrijke bevindingen en zij zijn bevestigingen van eerder onderzoek dat ook

verschillen tussen vaders en moeders vond (Doherty et al. 1998; Grolnick et al. 1996; Simons et al. 1990 & Starrels, 1994).

De tweede conclusie van dit onderzoek is dat vooral de partner- en omgevingsfactoren en de leeftijd van een kind voorspellers zijn die verschillend kunnen samenhangen met het opvoedingsgedrag van vaders en moeders. In dit onderzoek zijn deze factoren, namelijk het werk van de partner, de ontvangen sociale steun en de leeftijd van het kind, vaker een sterkere voorspeller voor het opvoedingsgedrag van vaders dan voor het opvoedingsgedrag van moeders. Deze bevindingen sluiten aan bij de veronderstelling van Doherty et al. (1998) dat 'contextuele factoren' belangrijker zouden zijn voor de manier van opvoeden door vaders (p.289). Dit kan beargumenteerd worden vanuit de veronderstelling dat vaders meer dan moeders de vrijheid (Cabrera et al. 2000) en de keuze (McBride et al. 2002) lijken te hebben om hun betrokkenheid bij de ouderrol te bepalen. Vervolgonderzoek zal kunnen uitwijzen of deze theoretische veronderstellingen verder bevestigd kunnen worden.

5.3 Discussie

De bevindingen uit dit onderzoek zijn een bijdrage aan de kennis in de literatuur over de voorspellers van het opvoedingsgedrag van vaders en moeders. De huidige literatuur laat nog geen eenduidige resultaten zien (vgl. Simons et al. 1990; Verhoeven et al. 2007) en de bevindingen van dit onderzoek kunnen dan ook bijdragen aan meer inzicht in deze thematiek. Dit geldt vooral voor de bevinding dat met name de partner- en omgevingsfactoren en de leeftijd van een kind factoren lijken te zijn die verschillend kunnen samenhangen met de manier van opvoeden door vaders en moeders. Daarnaast is zoals in eerder onderzoek is opgemerkt (Atzaba- Poria & Pike, 2008; Verhoeven et al. 2007) de literatuur over de voorspellers van het opvoedingsgedrag van vaders beperkt. Deze literatuur wordt door middel van dit huidige onderzoek uitgebreid, omdat er naast een grote groep moeders ook een grote groep vaders in de steekproef is opgenomen. Een derde aanvulling op de kennis in de literatuur is dat de data van dit onderzoek informatie geven over het opvoedingsgedrag van ouders naar kinderen uit meerdere leeftijdscategorieën. De bevindingen van dit onderzoek geven aan dat het belangrijk is om meerdere leeftijdscategorieën van kinderen te onderscheiden, omdat zij tot andere resultaten kunnen leiden in de samenhang met de manier van opvoeden door vaders en moeders.

De representativiteit van dit onderzoek is verhoogd door in de analyses gebruik te maken van weegfactoren. Door de selectie van casussen vormt de steekproef ook een goede afspiegeling van de doelpopulatie. De redelijk grote steekproef van dit onderzoek (N = 2100) zorgt ervoor dat de betrouwbaarheid, ook wel nauwkeurigheid, van het onderzoek wordt verhoogd (Boeije et al. 2009). Hoe groter een steekproef, hoe hoger de mate waarin de toetsen die worden uitgevoerd op de steekproef betrouwbare schattingen zijn over de doelpopulatie. De mate van betrouwbaarheid van de schalen die de afhankelijke variabelen meten, is vastgesteld door het uitvoeren van betrouwbaarheidsanalyses. Zes van de tien schalen hebben een Cronbachs alpha van boven de 0,70. Dit kan worden aangemerkt als een maat voor een voldoende betrouwbaarheid van een schaal met items (Field, 2009). De andere vier schalen hebben een Cronbachs alpha net onder de 0,70 waarbij de laagste schaal een Cronbachs alpha heeft van 0,66. Een hogere betrouwbaarheid voor deze schalen was gewenst, maar omdat zij een waarde hebben dicht bij de 0,70 kunnen deze schalen worden aangemerkt als redelijk betrouwbaar. Tijdens de operationalisatie van de afhankelijke variabelen kwam ik er daarnaast achter dat de combinaties van opvoedingsstrategieën geen valide meting vormen van de opvoedingsdimensies. Om de validiteit van dit onderzoek te kunnen

waarborgen, heb ik besloten de opvoedingsstrategieën los van elkaar in de analyses op te nemen. De schalen van de opvoedingsstrategieën zijn gebaseerd op gevalideerde onderzoeksinstrumenten. Om verder betrouwbaar en valide onderzoek te kunnen doen, heb ik gelet op het probleem van een mogelijk hoge multicollineariteit tussen de onafhankelijke variabelen. Toen hiervan sprake bleek te zijn, heb ik besloten om niet meer dan drie vormen van sociale steun in het analyse- model op te nemen. Een gevolg hiervan is dat niet alle vormen van sociale steun konden worden geanalyseerd.

Een tekortkoming van dit onderzoek, dat ook een probleem kan zijn voor de validiteit, is dat er in dit onderzoek alleen data zijn gebruikt die zijn verkregen door middel van zelfrapportages van ouders. Vaders en moeders hebben in de vragenlijst zelf aangegeven welk gedrag zij tonen in de opvoeding van hun kind. Het nadeel van zelfrapportages is dat ouders geneigd kunnen zijn om sociaal wenselijke antwoorden te geven. Dit heeft tot gevolg dat het gerapporteerde gedrag wellicht niet geheel overeen komt met de werkelijkheid en het dus geen volledig valide meting is. Het is belangrijk om hier aan te denken bij het interpreteren van de resultaten. Een andere tekortkoming van dit onderzoek is dat de resultaten gebaseerd zijn op cross- sectionele data. Dit betekent dat er geen causale verbanden geïnterpreteerd kunnen worden. Er kan alleen een samenhang geconstateerd worden tussen de factoren en het opvoedingsgedrag van vaders en moeders. In principe is het niet mogelijk om conclusies over oorzaak- gevolgrelaties te trekken. Er is longitudinaal onderzoek nodig om meer inzicht te krijgen in de relaties die in dit onderzoek zijn geconstateerd.

5.4 Aanbevelingen

Een aanbeveling die ik wil noemen, is om het onderzoek naar de factoren die een verschil in samenhang geven tussen het opvoedingsgedrag van vaders en moeders, uit te breiden. Er zijn bijvoorbeeld nog meer personen of instanties die ouders steun kunnen geven. Wellicht dat naast de kinderopvang, de peuterspeelzaal en de school er nog meer formele vormen van steun zijn die belangrijk kunnen zijn voor vooral vaders. Verder (Nederlands) onderzoek hiernaar is aan te bevelen, omdat ondersteuning bij de opvoeding de laatste jaren hoog op de agenda heeft gestaan bij de Nederlandse overheid (Bucx, 2011). In het beleid gericht op gezinnen is meer aandacht gekomen voor het belang van opvoedingsondersteuning. Zo is er bijvoorbeeld geïnvesteerd in het opzetten van Centra voor Jeugd & Gezin om opvoedingsondersteuning op een laagdrempelige manier toegankelijk te maken voor opvoeders (Jeugd & Gezin, 2008). Onderzoek naar de steun en het advies dat ouders van dit instituut ontvangen en de samenhang hiervan met hun manier van opvoeden is dan ook aan te bevelen.

Dat het advies en het praten met de medewerkers van de kinderopvang, de peuterspeelzaal en de school van belang lijkt te zijn voor de manier van opvoeden door vaders leidt ook tot het opstellen van een beleidsaanbeveling. De samenhang tussen de steun van deze instanties en het opvoedingsgedrag van vaders geeft namelijk aanleiding om te investeren in de professionaliteit van deze medewerkers door middel van beleid of interventies. Medewerkers bij deze instanties zouden er op gewezen kunnen worden dat zij mogelijk vooral voor vaders een bron van informatie en kennis kunnen zijn over het opvoeden van een kind. Door een verbetering van de professionaliteit van deze medewerkers krijgen vaders (en moeders) vervolgens ook de 'juiste' adviezen en informatie.

Een andere beleidsaanbeveling heeft betrekking op de wens van de Nederlandse overheid om zowel vaders als moeders een substantiële rol te laten vervullen in de opvoeding van een kind (VanDoorneHuisjes en partners, 2010). Moeders brengen in Nederland namelijk nog steeds de meeste tijd met de kinderen door (Cloin & Souren, 2011). De bevinding dat de betrokkenheid van

vaders bij de opvoeding samenhangt met het aantal uren dat moeders werken, laat zien dat vaders en moeders bij het combineren van werk en zorg invloed hebben op het gedrag van de ander. Om vaders meer de ouderrol te laten oppakken is het aan te bevelen om integraal beleid op te stellen dat is gericht op de combinatie van werk en zorg van vaders en moeders samen.

Verder verdient het aanbeveling om internationaal vergelijkend onderzoek te doen naar de verschillen tussen vaders en moeders in de voorspellers van hun opvoedingsgedrag. De veronderstelde vrijheid die vaders in Nederland lijken te kunnen hebben om hun ouderrol in meer of mindere mate op te pakken, hoeft niet van toepassing te zijn op vaders in andere landen. Culturele verwachtingen ten aanzien van de ouderrol en institutionele omstandigheden (bijvoorbeeld mogelijkheden voor kinderopvang) die het oppakken van de ouderrol mogelijk beïnvloeden, zijn verschillend tussen landen. Als voorbeeld zou er verwacht kunnen worden dat het werk van de partner voor vaders in Scandinavische landen geen sterkere samenhang geeft met hun opvoedingsgedrag dan voor Scandinavische moeders. In deze landen werken beide ouders veelal fulltime wat de variatie om de ouderrol wel of niet op te pakken sterk vermindert. Internationaal vergelijkend onderzoek zou hier meer inzichten over kunnen geven.

Referenties

- Atzaba- Poria, N. & Pike, A. (2008). Correlates of Parenting for Mothers and Fathers From English and Indian Backgrounds. *Parenting: Science and Practice*, 8: 17-40.
- Bakel, H.J.A. van. & Riksen-Walraven, J.M. (2002). Parenting and Development of One-Year-Olds: Links with Parental, Contextual, and Child Characteristics. *Child Development*, 73 (1): 256-273.
- Barnett, R.C. & Baruch, G. (1987). Determinants of fathers' participation in family work. *Journal of Marriage and the family*, 49: 29-40.
- Baumrind, D. (1971). Current patterns of parental authority. *Developmental Psychology Monographs*, 4 (1, Pt.2): 1-103.
- Belsky, J. (1984). The Determinants of Parenting: A Process Model. *Child Development*, 55: 83-96.
- Boeijs, H., 't Hart, H. & Hox (red.). (2009). *Onderzoeksmethoden*. Den Haag: Boom Onderwijs.
- Bronfenbrenner, U. (1986). Ecology of the Family as a Context for Human Development: Research Perspectives. *American Psychological Association*, 22 (6): 723- 742.
- Bucx, F. (2010). *Opvoeden in Nederland 2010: Gebruikte schalen*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Bucx, F. (red.). (2011). *Gezinsrapport 2011*. Een portret van het gezinsleven in Nederland. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Bucx, F. & Roos, S. de. (2011). Opvoeden in Nederland. In: F. Bucx (red.), *Gezinsrapport 2011. Een portret van het gezinsleven in Nederland* (pp. 35-61). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Cabrera, N.J., Tamis-LeMonda, C.S., Bradley, R.H., Hofferth, S. & Lamb, M.E. (2000). Fatherhood in the Twenty-First Century. *Child Development*, 71 (1): 127-136.
- Cloïn, M. & Souren, M. (2011). Onbetaalde arbeid en de combinatie van arbeid en zorg. In: A. Merens, M. van den Bakel, M. Hartgers en B. Hermans, *Emancipatiemonitor 2010* (pp. 108-147). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau & Centraal Bureau voor de Statistiek.
- Cochran, M, & Walker, S.K. (2004). Parenting and Personal Social Networks. In: T. Luster & L. Okagaki (red.), *Parenting. An Ecological Perspective. Second Edition* (pp. 235- 274). Londen: Mahwah, New Jersey.
- Cockenbergh, S. (1988). Social support and parenting. In H. Fitzgerald, B. Lester, & Yogman (Eds.), *Theory and research in behavioural paediatrics*, 4: 67-92. New York/Londen: Plenum.
- Crouter, A.C., Helms-Erikson, H., Updegraff, K. & McHale, S.M. (1999). Conditions Underlying Parents' Knowledge about Children's Daily Lives in Middle Childhood: Between- and Within-Family Comparisons. *Child Development*, 70 (1): 246-259.
- Crouter, A.C. & McHale, S.M. (2005). The Long Arm of the Job Revisited: Parenting in Dual- Earner Families. In: T. Luster & L. Okagaki (red.), *Parenting. An Ecological Perspective. Second Edition* (pp. 275-296). Londen: Mahwah, New Jersey.
- Deković, M. (1999). *Opvoedingsproblemen in (pre-) adolescentie. Implicaties voor onderzoek en*

- hulpverlening*. Rede uitgesproken bij de aanvaarding van het ambt van hoogleraar in de Orthopedagogiek aan de Universiteit van Amsterdam op vrijdag 3 december 1999. Amsterdam: Vossiuspers AU.
- Dekovic, M., Groenendaal, J.H.A. & Gerrits, L.A.W. (1996). Opvoederkenmerken. In: J. Rispen, J.M.A. Hermans, & W. Meeus (red.), *Opvoeden in Nederland* (pp. 70-94). Assen: Van Gorcum.
- Doherty, W.J., Kouneski, E.F. & Erickson, M. Responsible Fathering: An Overview and Conceptual Framework. *Journal of Marriage and Family*, 60 (2): 277-292.
- Erikson, E.H. (1963). *Childhood and Society*. Second edition. New York: W.W. Norton & Company Inc.
- Field, A. (2010). *Discovering Statistics Using SPSS. Third Edition*. London: Sage Publications Ltd.
- Gerrits, L.A.W., Deković, M., Groenendaal, J.H.A. & Noom, M.J. (1996). Opvoedingsgedrag. In: J. Rispen, J.M.A. Hermans, & W.H.J. Meeus (red.), *Opvoeden in Nederland* (pp.41-69). Assen: Van Gorcum.
- Gerrits, L.A.W., Groenendaal, J.H.A., Deković, M. & Noom, M.J. (1996). *Interne rapportage over een Nederlandse bewerking van de Parenting Dimensions Inventory (PDI)*. Utrecht: Universiteit Utrecht.
- Gerris, J.R.M., Vermulst, A.A., Boxtel, D.A.A.M. van, Janssens, J.M.A.M., Zutphen, R.A.H. van & Felling, A.J.A. (1993). *Parenting in Dutch families: A representative description of Dutch family life in terms of validated concepts representing characteristics of parents, children, the family as a system and parental socio-cultural value orientations*. Nijmegen: University of Nijmegen, Institute of Family Studies.
- Graaf, A. de. (2011). Gezinnen in cijfers. In: F. Bucx (red.), *Gezinsrapport 2011. Een portret van het gezinsleven in Nederland* (pp. 35-61). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Groenendaal, H. en M. Deković (2000). Risicofactoren voor de kwaliteit van de opvoeding. *Pedagogiek*, 20 (1): 3-22.
- Gronick, W.S., Weiss, L., McKenzie, L. & Wrightman, J. (1996). Contextual, Cognitive, and Adolescent Factors Associated with Parenting in Adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 25 (1): 33-54.
- Gryczkowski, M.R., Jordan, S.S. & Mercer, S.H. (2009). Differential Relations between Mothers' and Fathers' Parenting Practices and Child Externalizing Behavior. *Journal Child Family Studies*, 19: 539-546.
- Hartgers, M., Portegijs, W. en Traag, T. (2011). Onderwijs. In: A. Merens, M. van den Bakel, M. Hartgers en B. Hermans, *Emancipatiemonitor 2010* (pp. 38-71). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau & Centraal Bureau voor de Statistiek.
- Hermans, J.M.A. & Van Montfoort, A.J. (2007). Hoe pedagogisch verantwoord is het beleid van de Nederlandse overheid?. In: Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (red.), *Bouwstenen voor betrokken jeugdbeleid* (pp. 51-86). Amsterdam.
- Herwijer, L. & Vogel, R. (2004). *Ouders over opvoeding en onderwijs*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Hoog, S. de., Harthoorn, H. & Servage, R. (2011). *Vaderschap 2.0. Opvoedingsondersteuning voor vaders van nu*. Den Haag: E-Quality.
- Janssen, B. & Portegijs, W. (2011). Betaalde arbeid. In: A. Merens, M. van den Bakel, M. Hartgers en B. Hermans, *Emancipatiemonitor 2010* (pp. 72-107). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau & Centraal Bureau voor de Statistiek.
- Jeugd & Gezin. (2008). *De kracht van het gezin. Nota gezinsbeleid 2008*. Den Haag: ministerie voor Jeugd & Gezin.

- Kochanska, G., Friesenborg, A.E., Lange, L.A. & Martel, M.M. (2004). Parents' Personality and Infants' Temperament as Contributors to Their Emerging Relationship. *Journal of Personality and Social Psychology*, 86 (5): 744-759.
- Lamb, M.E., Pleck, J., Charnov, E.L. & Levine, J.A. (1985). Paternal behaviour in humans. *American Zoologist*, 25: 883-894.
- Leaper, C. (2002). Parenting girls and boys. In: M. Bornstein (red.), *Handbook of Parenting. Volume 1: Children and Parentin. Second Edition* (pp. 189- 226). Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc., Publishers.
- Lewis, J. (2007). Teenagers and their Parents: Parental Time and Parenting Style – What are the Issues? *The Political Quarterly*, 78 (2): 292-300.
- Maccoby, E.E. & Martin, J.A. (1983). Socialization in the context of the family: Parent- child interaction. In: P. Mussen (Ed.) *Handbook of Child Psychology*, (pp. 1-101). New York: Wiley.
- MarketResponse (2010). *De rol van de vader bij de opvoeding. Onderzoek ten behoeve van het opvoeddebat* (onderzoek in opdracht van het ministerie voor Jeugd en Gezin). Leusden: MarketResponse Nederland bv.
- Marsiglio, W., Amato, P., Day, R.D. & Lamb, M.E. (2000). Scholarship on Fatherhood in the 1990s and beyond. *Journal of Marriage and Family*, 62 (4): 1173-1191.
- McBride, B.A., Schoppe, S.J. & Rane, T.R. (2002). Child Characteristics, Parenting Stress, and Parental Involvement: Fathers and Mothers. *Journal of Marriage and Family*, 64 (4): 998-1011.
- McKinney, C. & Renk, K. (2008). Differential parenting between mothers and fathers: Implications for late adolescents. *Journal of Family Issues*, 29: 806-827.
- Merens, A., Van den Brakel, M., Hartgers, M. & Hermans, B. (2011). *Emancipatiemonitor 2010*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau/ Centraal Bureau voor de Statistiek.
- Parke, R.D. & Brott, R.R. (1999). *Throwaway Dads: The Myths and Barriers That Keep Men from Being the Fathers They Want to Be*. New York, New York: Houghton Mifflin Company.
- Peeters, J. & Woldringh, C. (1993). *Leefsituaties van kinderen tot 12 jaar in Nederland*. Nijmegen: Instituut voor Toegepaste Sociale Wetenschappen (ITS).
- Rispens, J., J.M.A. Hermanns en W.H.J. Meeus (1996). *Opvoeden in Nederland*. Assen: Van Gorcum.
- Roeters, A., Lippe, T. van der. & Kluwer, E. (2009). Parental Work Demands and the Frequency of Child- Related Routine and Interactive Activities. *Journal of Marriage and Family*, 71: 1193-1204.
- Simons, L.G. & Conger, R.D. (2007). Linking Mother- Father Differences to a Typology of Family Parenting Styles and Adolescent Outcomes. *Journal of Family Issues*, 28 (2): 212-241.
- Simons, R.L., Whitbeck, L.B., Conger, R.D. & Melby, J.N. (1990). Husband and Wife Differences in Determinants of Parenting: A Social Learning and Exchange Model of Parental Behavior. *Journal of Marriage and Family*, 52 (2): 375-392.
- Slater, M.A. & Power, T.G. (1987). Multidimensional assessment of parenting in single-parent families. In: J.P. Vincent (Ed.), *Advances in family intervention, assessment, & theory* (pp. 197-228). Greenwich, CN: Jai Press.
- Spruijt, E. & Duindam, V. (2002). Was there an increase in caring fatherhood in the 1990s? Two Dutch longitudinal studies. *Social Behavior and Personality*, 30 (7): 683-696.
- Starrels, M.E. (1994). Gender Differences in Parent-Child Relations. *Journal of Family Issues*, 15 (1): 148-165.
- Swaan, A. de. (1979). *Uitgaansbeperking en uitgaansangst. Over de verschuiving van bevelshuishouding naar onderhandelingshuishouding* (oratie.) Amsterdam: Swp.

- Tamrouti- Makkink, I.D.(2006). *Every child is different. Differential parental treatment and adolescent problem behavior* (proefschrift). Nijmegen: Radboud Universiteit Nijmegen.
- Thompson, S.D. & Walker A.C. (2004). Satisfaction With Parenting: A Comparison Between Adolescent Mothers and Fathers. *Sex Roles*, 50 (9/10): 677- 687.
- VanDoorneHuiskes en partners. (2010). *Werkende vaders. Strategieën voor vaders die werk en zorg willen combineren*. Zeist: VanDoorneHuiskes en partners.
- Verhoeven, M., Junger, M., Aken, C. van., Deković, M. & en Aken, M.A.G. van. (2007). Parenting during toddlerhood. Contributions of parental, contextual, and child characteristics. *Journal of Family Issues*, 28 (12): 1663-1691.
- Volling, B.L. & Belsky, J. (1991). Multiple Determinants of Father Involvement during Infancy in Dual-Earner and Single- Earner Families. *Journal of Marriage and Family*, 53 (2): 461-474.
- Zeijl, E. & Egten, C. van. (2008). Over opvoeden gesproken... *Jeugdbeleid*, 2 (1): 25-35.

Bijlagen

Bijlage 1: Uitgebreide resultaten van de factoranalyses en betrouwbaarheidsanalyses voor het bepalen van de afhankelijke variabelen.

Voor de volledigheid van dit huidige onderzoek zijn de schalen, die de tien opvoedingsstrategieën meten, middels factoranalyses²⁰ en betrouwbaarheidsanalyses opnieuw getoetst²¹. Uit de factoranalyses blijkt dat voor zeven van de tien schalen de items per schaal een initiële component vormen en dat zij voldoende variantie (meer dan 40 procent) verklaren. Dat de items van een schaal een initiële component vormen is een gewenst resultaat, want dit betekent dat zij een opvoedingsstrategie meten. Het betreffen de schalen affectie, responsiviteit, inductie, uitleggen, autonomie, straffen en negeren. Voor drie schalen, namelijk belonen, organisatie en consistentie vormen de items per schaal twee initiële componenten. Dit is niet wat ik had verwacht, want ik wil dat de items een construct, namelijk een opvoedingsstrategie meten. Om te weten te komen of de items per schaal wel uni-dimensioneel kunnen zijn, voer ik een factoranalyse uit waarin ik aangeef dat ik een component verwacht. Uit deze nieuwe factoranalyse komt naar voren dat er per schaal een of twee items zijn die onvoldoende (<0,4) lading laten zien op een component. Deze items passen als het ware onvoldoende bij de andere items om de opvoedingsstrategie te meten. Om de strategieën toch op een juiste wijze te kunnen meten zijn er in totaal vijf items (verdeeld over de drie schalen) verwijderd. Na het verwijderen van deze items per schaal laat de rest van de items in de schalen voldoende (>0,4) lading zien op een component. Ook wordt er in voldoende tot goede mate variantie verklaard met per schaal respectievelijk 51, 45 en 44 procent.

Na de factoranalyses en het verwijderen van de vijf items, heb ik de betrouwbaarheid van de tien schalen getoetst. De betrouwbaarheid van de tien schalen is redelijk tot goed, want Cronbach's alpha varieert tussen 0.66 en 0.89. Ik heb op basis van de betrouwbaarheidsanalyses nog een item verwijderd uit de schaal van de opvoedingsstrategie affectie. De betrouwbaarheidsanalyse gaf namelijk aan dat door het verwijderen van een item uit de schaal van affectie de betrouwbaarheid van de schaal sterk omhoog zou gaan.

Tabel 1: Overzicht resultaten factor- en betrouwbaarheidsanalyses voor de afhankelijke variabelen.

<i>Naam variabele</i>	<i>Aantal initiële factoren</i>	<i>Items verwijderd</i>	<i>Verklaarde variantie</i>	<i>Alpha</i>	<i>Aantal items</i>
1. affectie	1	ja, item4	51%	0.82	5
2. responsiviteit	1	nee	59%	0.86	6
3. inductie	1	nee	56%	0.74	4
4. uitleggen	1	nee	44%	0.66	5
5. autonomie	1	nee	42%	0.72	6
6. straffen	1	nee	40%	0.69	6
7. belonen	2	ja, item6	51%	0.76	5
8. negeren	1	nee	60%	0.76	4
9. organisatie	2	ja, item 4 en item6	45%	0.66	5
10. consistentie	2	ja, item 6 en item7	44%	0.68	5

²⁰ Principal Component Analysis met oblique rotatie (direct oblimin)

²¹ Zie tabel 1.

Bijlage 2: Overzicht van de items per schaal behorend bij de afhankelijke variabelen.

Onderstaand overzicht is gebaseerd op gegevens uit het document 'Opvoeden in Nederland 2010: Gebruikte schalen' (Bucx, 2010).

dimensie	nr	items
affectie	1	Ik laat mijn kind vaak merken dat ik van hem/haar houd.
	2	Ik knuffel, kus, en omarm mijn kind vaak.
	3	Ik geef mijn kind vaak een complimentje.
	4	Ik glimlach vaak naar mijn kind.
	5	Ik maak mijn kind vaak aan het lachen.
responsiviteit	1	Als het niet zo goed met mijn kind gaat, dan lukt het mij om mijn kind te troosten.
	2	Als mijn kind verdrietig is of ergens mee zit, dan heb ik dat in de gaten.
	3	Ik weet precies wanneer mijn kind het ergens moeilijk mee heeft.
	4	Als mijn kind ergens over piekert of verdrietig is, dan begrijp ik wat er aan de hand is.
	5	Ik weet heel goed wat mijn kind wil of voelt.
	6	Ik help mijn kind goed als zij/hij het moeilijk heeft.
inductie	1	Als mijn kind vervelend is geweest naar iemand, zeg ik vaak dat die ander moet huilen.
	2	Als mijn kind iets van een ander stuk heeft gemaakt, zeg ik vaak dat die ander verdrietig is.
	3	Als mijn kind iemand geslagen heeft, zeg ik meestal dat hij/zij die ander pijn gedaan heeft.
	4	Als mijn kind iets stuk gemaakt heeft, dan zeg ik vaak dat ik verdriet heb.
uitleggen	1	Als ik mijn kind iets laat doen in het gezin, geef ik eerst duidelijke instructies.
	2	Ik praat regelmatig met mijn kind over haar/hem zelf.
	3	Ik probeer zoveel mogelijk uit te leggen aan mijn kind.
	4	Ik maak mijn kind duidelijk waarom ik straf.
	5	Ik probeer uitleg te geven aan mijn kind wanneer het bang of van streek is.
autonomie	1	Ik leer mijn kind dat zij/hij zelf verantwoordelijk is voor wat er met haar/hem gebeurt.
	2	Ik moedig mijn kind regelmatig aan dingen te onderzoeken.
	3	Ik laat mijn kind haar/zijn problemen vaak zelf oplossen.
	4	Ik laat mijn kind zelf veel beslissingen nemen.
	5	Ik moedig mijn kind aan om onafhankelijk van mij te zijn.
	6	Ik laat mijn kind veel nieuwe dingen uitproberen, ook al is de afloop daarvan erg onzeker.
straffen	1	Ik geef mijn kind regelmatig een flinke straf als dat nodig is.
	2	Als ik straf stuur ik mijn kind meestal naar zijn/haar kamer of naar de gang.
	3	Als mijn kind iets doet wat niet mag verhef ik mijn stem.
	4	Meestal straf ik mijn kind door iets leuks te verbieden.
	5	Meestal geef ik mijn kind een draai om de oren of een tik als zij/hij iets doet wat niet mag.
	6	Als mijn kind iets doet wat niet mag, geef ik meestal straf.
belonen	1	Meestal geef ik iets extra's als mijn kind aardig tegen mij geweest is.
	2	Ik geef vaak iets lekkers als mijn kind meegeholpen heeft.
	3	Meestal koop ik iets voor mijn kind of laat ik mijn kind iets kopen als zij/hij iets goed gedaan heeft.
	4	Vaak ga ik met mijn kind iets leuks doen (uitstapje, langer opblijven) als mijn kind meegeholpen heeft.
	5	Meestal geef ik mijn kind een knuffel (aai, schouderklopje) als zij/hij aardig tegen mij geweest is.
negeren	1	Als mijn kind iets doet wat niet mag, kijk ik vaak boos en doe alsof hij/zij er niet is.
	2	Als mijn kind iets doet wat niet mag, kijk ik vaak boos en kijk dan niet naar hem/haar om.
	3	Als mijn kind iets doet wat niet mag, dan praat ik meestal weer als hij/zij zich beter gedraagt.
	4	Als mijn kind iets doet wat niet mag, praat ik vaak niet meer totdat hij/zij spijt laat zien.
organisatie	1	Wij hebben een vast tijdstip voor het avondeten.
	2	Ons huis is schoon en ordelijk.

	3	Ons gezin is georganiseerd.
	4	Het lukt ons om alle klusjes die in en rondom het huis moeten gebeuren ook klaar te krijgen
	5	Ik zorg dat mijn kind volgens vaste regels leeft, dat is voor het kind heel wat gemakkelijker.
consistentie	1	Ik heb weinig of geen moeite met het volhouden van regels voor mijn kind, zelfs als er familie (ook grootouders) bij is.
	2	Soms duurt het zo lang voordat ik de kans krijg te reageren op een overtreding van mijn kind dat ik het gewoon laat zitten .
	3	Mijn kind weet mij vaak over te halen haar/hem lichter te straffen dan ik van plan was .
	4	Soms heb ik gewoon niet de energie om mijn kind zich te laten gedragen zoals het hoort.
	5	Als ik eenmaal 'nee' heb gezegd weet mijn kind mij toch van gedachten te veranderen.

Bijlage 3: Beknopte resultaten van de aanvullende analyse.

Met de statistische techniek Seemingly Unrelated ESTimation (SUEST) heb ik een aanvullende analyse uitgevoerd om ook uitspraken te kunnen doen over de voor-schoolleeftijd (2-3 jaar) van een kind en de samenhang hiervan met het opvoedingsgedrag van vaders en moeders. Deze leeftijdscategorie is in de basis-analyse namelijk de referentiecategorie. In de aanvullende analyse heb ik de basisschoolleeftijd als referentiecategorie opgenomen. De rest van het model is in zijn geheel gelijk gebleven. In tabel 2 worden daarom niet de totale modellen, maar alleen de resultaten van SUEST behorend bij de factor 'leeftijd van het kind, 2-3 jaar' weergegeven. Tabel 2 is 'omgekeerd' weergegeven vergeleken met de tabellen 4 tot en met 13 uit hoofdstuk 4. Zoals in onderstaande tabel te zien is, zijn er geen significante verschillen tussen vaders en moeders in de samenhang van de leeftijd van het kind van 2 tot en met 3 jaar en de tien opvoedingsstrategieën.

Tabel 2: Seemingly Unrelated ESTimations van lineaire regressies over verschillen tussen vaders en moeders in de samenhang van de factor 'leeftijd van het kind 2-3 jaar' met tien opvoedingsstrategieën. Ongestandaardiseerde coëfficiënten.

Opvoedingsstrategieën	Leeftijd van het kind 2-3 jaar				Verskil ^a
	Vaders		Moeders		
	Coëfficiënt	Standaardfout	Coëfficiënt	Standaardfout	
Affectie	0,2258**	0,0664	0,0776	0,0663	
Responsiviteit	-0,0234	0,0589	-0,0607	0,0497	
Inductie	0,3476**	0,1303	0,0918	0,1085	
Uitleggen	-0,0143	0,0727	-0,0804	0,0542	
Autonomie	-0,0670	0,0972	-0,0830	0,0817	
Straffen	0,0111	0,0976	-0,0187	0,0946	
Belonen	0,1175	0,1165	-0,1315	0,1242	
Negeren	0,0294	0,1269	0,1253	0,1281	
Organisatie	-0,0328	0,0696	-0,1216	0,0695	
Consistentie	-0,0362	0,0984	-0,1148	0,0967	

Noot: Data zijn gewogen. Statistisch significant: * (p< .05), ** (p< .01), *** (p< .001)

^a Resultaten Wald- toetsen. Significante verschil tussen de coëfficiënten van vaders en moeders per factor.